

Jan Powierski, Zenon Guldon

Rewizja łańców warmińskich z 1615 roku

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 2, 245-281

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZENON GULDON, JAN POWIERSKI

REWIZJA ŁANÓW WARMIŃSKICH Z 1615 ROKU

PRZEDMOWA

1. WSTĘP

Badania nad rozwojem osadnictwa, przemianami demograficznymi, stosunkami agrarnymi i stanem społeczno-ekonomicznym miast na terenie Warmii w okresie jej przynależności do Rzeczypospolitej są utrudnione ze względu na stan zachowania źródeł oraz niewielki stopień ich udostępnienia w formie odpowiednich wydawnictw. Stosunkowo lepiej znany jest dopiero okres od połowy XVII wieku. Z tego właśnie okresu pochodzą opublikowane: sumaryczny opis Warmii z 1656 r.¹ oraz szczegółowa rewizja z lat 1660 i 1688². Dla okresu późniejszego cenny materiał został opublikowany w czwartym tomie wydawnictwa: *Bibliotheca Warmiensis*. Znajdujemy tam przede wszystkim rewizję komornictw biskupich z 1702 r. oraz rewizję przywilejów w dobrach biskupich z 1767 r. Ponadto opublikowano tam wizytacje komornictwa pieniężnińskiego z lat 1583—1763 oraz olsztyńskiego z drugiej połowy XVIII wieku³. W takiej sytuacji zachodzi pilna konieczność sięgnięcia do bogatych zbiorów rękopiśmiennych, przechowywanych zwłaszcza w Archiwum Diecezjalnym w Olsztynie i w zespole archiwum biskupstwa warmińskiego w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie⁴. Chodzi tu zwłaszcza o rachunki komornictw biskupich (zachowane od 1587 r.)⁵ i kapitulnych (od 1571 r.)⁶. Ze względu zresztą na panujący system gospodarczy, cha-

¹ *Summarisches Verzeichniss des Fürstenthums Ermland von 1656*, mitget. von [J.] Kolberg, *Zeitschrift für die Geschichte und Alterthumskunde Ermlands* (dalej ZGAE), Bd. 7, 1881, ss. 47—300.

² *Bauernlisten aus dem Fürstbistum Ermland von 1600 und 1688*, wyd. A. Birch — Hirschfeld, ZGAE, Bd. 26, 1927 i osobno: Braunsberg 1937 (w dalszym ciągu cytujemy drugie wydanie).

³ *Quellen zur Kultur- und Wirtschaftsgeschichte des Ermlands*, Herausg. v. V. Röhrich u. A. Poschmann, *Bibliotheca Warmiensis*, Bd. 4, *Monumenta Historiae Warmiensis*, Bd. 10, Braunsberg 1931 (cyt. *Bibliotheca Warmiensis*, Bd. 4).

⁴ Ogólną charakterystykę stanu zachowania źródeł i potrzeb badawczych daje M. Biskup, *Potrzeby badawcze historiografii Warmii i Mazur do końca XVIII w.*, w: *Stan i potrzeby nauk społecznych na Warmii i Mazurach*. Referaty z sesji naukowej w Olsztynie 26—27 luty 1965 r., Olsztyn 1966, ss. 74 n. Z nowszych wydawnictw źródłowych zacytować można: *Die Ordnungen der ermländischen Kapitelsburgen Allenstein und Mehlsack aus dem Jahre 1563. Ein Beitrag zur Geschichte des Herrschaftsgefüges im Hochstift Ermland*, wyd. W. Thimm, ZGAE, Bd. 33, 1969, ss. 53—160.

⁵ Archiwum Diecezjalne w Olsztynie (ADO), sygn. C 68.

⁶ ADO, sygn. RA 1 (komornictwo olsztyńskie).

rakteryzujący się praktycznie rzecz biorąc brakiem gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej, rachunki te zawierają stosunkowo ubogie informacje (liczba łąnów i innych obiektów gospodarczych oraz wysokość czynszu). Nieco szerszy zakres informacji mają rewizje poszczególnych komornictw, zachowane jednak tylko dla późniejszego okresu⁷. Cennym źródłem uzupełniającym mogą okazać się wizytacje diecezji warmińskiej (począwszy od 1563 r.), zwłaszcza opis Warmii Kromera z 1583 r.⁸ oraz 29 ksiąg miast warmińskich, przechowywanych w WAP w Olsztynie⁹. Postulować należałoby opublikowanie najważniejszych przynajmniej źródeł, dotyczących dziejów społeczno-gospodarczych Warmii w XVI—XVIII wieku, ze względu bowiem na specyfikę źródeł warmińskich i nikły stopień ich udostępnienia zaszła konieczność zrezygnowania z kartograficznego przedstawienia stanu i rozmieszczenia sił wytwórczych (obszar uprawny, ludność, obiekty przemysłowe itd.) na tym terenie w drugiej połowie XVI wieku. Uważano nawet do niedawna, że badania takie są możliwe dopiero dla połowy XVII wieku¹⁰. Dla II połowy XVI wieku zachodzi konieczność oparcia się w badaniach na innym niż dla pozostałych terenów Korony materiale źródłowym. Wiąże się to ze stanem zachowania rejestrów poboru łąnowego, nie znamy bowiem ani jednego pełnego rejestru poborowego z terenu Warmii. Zachowały się jedynie drobne fragmenty rejestrów i deklaracje podatkowe miast z lat 1572—1579¹¹. Niewiele natomiast dają rozliczenia poborców podatkowych¹², czy rachunki sejmowe¹³, zawierające jedynie liczbę jednostek podatkowych i sumy zebranego z terenu Warmii poboru. Brak rejestrów poborowych zastępuje w pewnym przynajmniej sensie publikowana rewizja łąnów warmińskich z 1615 r., mająca stanowić właśnie podstawę wymiaru poboru łąnowego.

2. REWIZJA ŁANÓW Z 1615 R. I JEJ GENEZA

Geneza przeprowadzenia tej rewizji wiąże się ze skargą biskupa warmińskiego Szymona Rudnickiego (1604—1621)¹⁴ na wybieranie poboru łą-

⁷ Zob. np. rewizję z lat 1682 i 1690 czy rewizję gruntów z 1717 r.; AGAD, Archiwum biskupstwa warmińskiego, nr 64, 65 i 67.

⁸ ADO, sygn. B I, vol. I—II.

⁹ Warto zwrócić na marginesie uwagę na najstarszą z terenu Rzeczypospolitej księgę stanu dusz parafii Dobre Miasto z 1695 r. pozwalającą na dokładne przedstawienie struktury demograficznej i społeczno-zawodowej ludności tego miasta i okolicznych wsi u schyłku XVII w.; por. B. Kumor, *Księgi status animarum w diecezjach polskich (do roku 1918)*, Przeszłość Demograficzna Polski, Materiały i Studia, Warszawa 1967, s. 100.

¹⁰ *Prusy Królewskie w drugiej połowie XVI wieku*, oprac. M. Biskup przy współudziale L. Koca, Warszawa 1961, s. 10.

¹¹ *Ermländische Steuerregister des Jahres 1579*, wyd. H. Schmauch, ZGAE, Bd. 24, 1932, ss. 211—227; *Ein Steuerregister der Altstadt Braunsberg vom Jahre 1579*, wyd. H. Schmauch, ZGAE, Bd. 25, 1935, ss. 464—473; *Deklaracje podatkowe miast warmińskich z roku 1572*, wyd. M. Biskup, KMW, 1962, nr 3, ss. 616—620.

¹² Zob. np. *Rozliczenie ekonoma Neumana z łąnowego i akcyzy Warmii biskupiej (1581—1587)*, wyd. R. Marchwiński, Rocznik Olsztyński, t. 8, 1968, ss. 187—198.

¹³ W. Małcużyński, *Kilka kartek ze statystyki skarbowej XVI w.*, Ekonomista, r. 2, 1902, t. 3, tab. 4.

¹⁴ O biskupie Szymonie Rudnickim zob. *Altpreussische Biographie*, wyd.

nowego nie tylko z gruntów osiadłych, ale także i z nieuprawnych i pustych. Praktyka ta wiązać się mogła z konstytucją sejmową z 1588 r., nakazującą pobór podatku nie jak dotychczas według stanu aktualnego, ustalonego na podstawie przysięgi podatnika, ale według kwitów z 1578 r.¹⁵ Chodziło więc biskupowi o ściąganie poboru jedynie z gruntów pozostających faktycznie w uprawie.

W związku ze skargą biskupa król Zygmunt III mandatem z 28 listopada 1614 r. polecił wyznaczonym komisarzom przeprowadzenie rewizji łańców¹⁶. W skład komisji weszli: Wilhelm Kochański, Stefan Zadorski, Eustachy Knobelsdorf i Wawrzyniec Borkowski. Wilhelm Kochański, sekretarz królewski (zm. w 1621 r.) był dziedzicem znacznych dóbr na Kaszubach. Pochodził z rodziny szlacheckiej herbu Ogończyk z Pomorza Gdańskiego, która już w XVII wieku posiadała dobra również we wschodniej części Prus. Jako sekretarz królewski był Wilhelm Kochański wzmiankowany już w 1613 r.¹⁷ Stefan Zadorski urodził się w rodzinie polskiej z Korony około 1584 r., zmarł w Reszlu na Warmii 2 lipca 1641 r. Jako sekretarz króla Zygmunta III był przez niego często wysyłany do Prus, gdzie posiadał dobra ziemskie (pod Nidzicą oraz Księżno, Wągsty i Biegonity na Warmii), jak na przykład w 1616 r. w celu pertraktacji z miastami Prus Książęcych i w roku następnym — z elektorem Janem Zygmuntem. W latach 1615—1617 odgrywał także ważną rolę w pertraktacjach z radą miejską Elbląga o zwrot katolikom tamtejszego kościoła św. Mikołaja jako pełnomocnik biskupa Rudnickiego, z którym widocznie był bliżej związany. Znany jest także jako fundator kaplicy w Świętej Lipce (1619 r.)¹⁸. Udział w omawianej komisji jest więc na obecnym etapie badań pierwszym znanym jego wystąpieniem na terenie Warmii. Eustachy Knobelsdorf, imiennik żyjącego w latach 1519—1571 kanonika warmińskiego, pochodził zapewne z tejże rodziny, pochodzenia dolnośląskiego, która w XV wieku osiadła na Warmii. Inny jej członek, Krzysztof Knobelsdorf, otrzymał od biskupa Rudnickiego dobra Wielewo i Mingajny, natomiast Zygmunt Knobelsdorf na początku XVII wieku należał do szlacheckiego stronnictwa antyelektorskiego i popierał komisarzy królewskich w Prusach Książęcych¹⁹. O osobie człon-

K. Forstreuter i F. Gause, Bd. 2, Lief. 4, Marburg/Lahn 1967, s. 547; T. Oracki, *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od połowy XV w. do 1945 roku*, Warszawa 1963, ss. 247—248.

¹⁵ *Voluntina legum*, t. 2, s. 270.

¹⁶ Por. niżej s. 255. Mandat podpisany przez Zygmunta III i sekretarza Jakuba Zadzika. Por. bliższe dane o Jakubie Zadziku L. Letowski. *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, t. 2, Kraków 1852, ss. 194—204.

¹⁷ K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. 5, Lipsk 1840, s. 141; G. A. Mülverstedt, *Der abgestorbene Adel der Provinz Preussen*, Nürnberg 1874, s. 8 i tabl. 5; A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 10, Warszawa 1907, s. 291; S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 7, Warszawa 1910, s. 78.

¹⁸ *Altpreussische Biographie*, Bd. 2, Lief. 4, s. 580; T. Oracki, op. cit., s. 313. Znane są trzy rodziny Zadorskich herbu: Wieniawa, Jastrzębic i Zadora; *Polska encyklopedia szlachecka*, t. 12, Warszawa 1938, s. 255. T. Oracki błędnie identyfikuje szereg posiadłości Sadorskiego.

¹⁹ A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 10, s. 207; *Polski słownik biograficzny*, t. 13, Wrocław — Warszawa — Kraków 1967, ss. 129—130. Herb Knobelsdorffów podaje L. Ledebur, *Adelstexticon der preussischen Monarchie*, Bd. 1, Berlin 1855, s. 447. Nie udało się dotrzeć do monografii tej rodziny W. Knobelsdorff, *Geschichte der Familie v. Knobelsdorff von...*, Berlin 1870.

ka komisji Eustachego nie wiemy nic bliżej, poza tym, że był wójtem generalnym biskupstwa warmińskiego i starostą jeziorańskim, co wynika z tekstu rewizji łańców. Wawrzyniec Borkowski, ekonom generalny biskupstwa warmińskiego, występuje także w styczniu 1622 r. podczas wizytacyjnej podróży biskupa warmińskiego Jana Olbrachta Wazy (1621—1633)²⁰. Pochodził zapewne z rodziny v. Langheim (Łankiejmy), właścicieli Borek w Prusach Książących (w dzisiejszym pow. kętrzyńskim), znanej z XVI—XVII wieku²¹. Wszyscy komisarze byli więc związani z Warmią poprzez swoje stanowiska lub posiadane tu dobra.

Po przybyciu do Ornety listem z dnia 19 grudnia 1614 r. komisarze powiadomili biskupa i kapitułę o wspomnianym już mandacie królewskim, zlecającym im przeprowadzenie rewizji, oraz prosili biskupa, aby nakazał swym poddanym udzielić odpowiednich informacji²². Odpowiedzią na to był mandat biskupa i podkanclerzego kapituły warmińskiej Henryka Hindinberga z 24 grudnia, polecający starostom, burgrabiom i urzędnikom, a także przysiężnym i starszym poszczególnych wsi udzielać informacji o liczbie łańców²³. Z kolei listem z dn. 29 grudnia biskup Rudnicki i kanclerz kapituły Łukasz Bratkowski powiadomili komisarzy o wystosowaniu tegoż mandatu i zaproponowali im kolejność lustrowania poszczególnych komornictw, poczynając od braniewskiego²⁴. W tymże dniu komisarze przybyli do Braniewa, gdzie spotkali ich deputaci ze strony biskupa (urodzony Wojciech Kobierzycki²⁵), kapituły

²⁰ A. Eichhorn, *Geschichte der ermländischen Bischofswahlen*, ZGAE, Bd. 1, 1860, s. 489.

²¹ G. A. Mülverstedt, op. cit., s. 8 i tabl. 5.

²² Zob. niżej s. 256.

²³ Zob. niżej s. 257—258 Henryk Hindinberg, ur. w 1554 r. w majątku szlacheckim pod Pieniężnem jako syn Ambrożego Hindinberga, który otrzymał szlachectwo od margrabiego Alberta, potwierdzone w Polsce Henrykowi w 1626 r. Studiował w seminarium diecezjalnym w Braniewie, następnie zaś w Wilnie, Wiedniu i Rzymie. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1585 r.; w roku następnym został archiprezbiterem lidzbarskim, w 1590 r. — kanonikiem kolegiaty w Dobrym Mieście i kanclerzem biskupa warmińskiego, kardynała Batorego. Następnie w czasie nieobecności tego ostatniego zarządzał w jego imieniu diecezją. W 1593 r. został kanonikiem warmińskim (fromborskim). W latach 1607—1608 i 1617—1618 był administratorem olsztyńskim. Od 1612 r. do śmierci w 1627 r. sprawował funkcję kantora kapituły. Brał czynny udział w sejmikach prowincjonalnych pruskich i był bliskim współpracownikiem biskupa Rudnickiego. (Por. A. Eichhorn, *Die Prälaten des ermländischen Domcapitels*, ZGAE, Bd. 3, 1866, ss. 614—618; S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 5, Warszawa 1900, s. 147; *Die Ordnungen*, s. 152).

²⁴ Zob. niżej, s. 256—257. Według K. Niesieckiego, *Herbarz polski*, t. II, Lipsk 1839, s. 287, Łukasz Bratkowski, kanonik kujawski i warmiński, był synem Gabriela i Zuzanny Wysockiej; natomiast A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 2, Warszawa 1900, s. 112, uważa go za syna Mikołaja z Bratkowa w woj. sieradzkiem. Wraz z braćmi procesował się on z Moszczeńskim w 1589 r., w 1609 r. darował swojemu bratu dziedziczne dobra Bratków i Żerniki. Zmarł w 1629 r.

²⁵ Wojciech Kobierzycki występuje w maju 1615 r. jako marszałek biskupa Rudnickiego. Brał on wówczas udział w pertraktacjach z radą miejską Elbląga w sprawie kościoła św. Mikołaja w tym mieście razem z Henrykiem Hindinbergiem, kanonikiem Konarskim oraz sekretarzem królewskim S. Zadorskim; (A. Eichhorn, *Bischof Simon Rudnicki's Kampf um die St. Nicolai Pfarrkirche in Elbing*, ZGAE, Bd. 2, 1863, s. 501). Zmarł późnym latem 1615 r.; (tenże, *Die Prälaten*, s. 558, przyp. 4). Tamże wyrażono możliwość, że był on ojcem lub bratem Wacława Kobierzyckiego, kustosa kapituły warmińskiej w l. 1614—1643, siostrzeńca biskupa Rudnickiego, A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 10, ss. 227—228, podaje,

(Henryk Hindinberg i Jakub Schröter)²⁶, kanonicy warmińscy i szlachty warmińskiej (Jakub Bartsch²⁷). Wszyscy deputowani znani są z udziału w innych pertraktacjach, prowadzonych w imieniu biskupa warmińskiego Rudnickiego i często występowali wspólnie w podobnych sprawach.

W imieniu deputowanych komisarzy powiłał Jakub Bartsch, który wygłosił mowę, uzasadniającą niemożność opłacania przez poddanych warmińskich poboru w dotychczasowej wysokości. Następnie na żądanie W. Kochańskiego deputowani przedstawili rejestry uprawnych łąnów, jako jedną z podstaw przeprowadzania rewizji łąnów²⁸. Rewizję rozpoczęto, zapewne dopiero w pierwszych dniach stycznia 1615 r., od komornictwa fromborskiego. Zakończona została ona 22 stycznia tegoż roku²⁹.

3. ZAKRES INFORMACYJNY I PRZYDATNOŚĆ BADAWCZA

Publikowana rewizja ma znacznie węższy zakres informacyjny, aniżeli rejestry poborowe. Podaje bowiem jedynie dane o liczbie uprawianych łąnów (*mansi culti*) w poszczególnych wsiach warmińskich. Brak natomiast informacji o innych obiektach, podlegających poborowi łąnowemu (ludność mało- i bezrolna, rzemieślnicza, handlowa, obiekty przemysłowe itd.). Rewizja w przeciwieństwie do rejestrów nie może więc stanowić podstawy szacunków demograficznych. Warto tu podać, że w 1569 r. opłacono pobór z 4698 łąnów kmiecych i wójtowskich (3132 zł), 15 łąnów szlachty zagrodowej (6 zł), 80,5 młynów dorocznych (32 zł 6 gr), 101 karczem dziedzinnych (67/10 zł), 32 karczem dorocznych (12/24 zł), 31 gorzelni (12/12 zł), 41 szynkarek (8/6 zł), 36 rybaków (9/18 zł), 154 luźnych (61/18 zł), 113 rzemieślników wiejskich (7/16 zł), 183 zagrodników na rolach (24/12 zł), 667 zagrodników na ogrodach (44/14 zł), 422 zagrodników czynszowych (84/12 zł) oraz 2 hut: żelaznej i szklanej (3/24 zł). W sumie więc ze wsi zebrano sumę 3545/28 zł. Z miast natomiast wybrano sumę 1013/22 zł (w tym 292 zł szosu). Łącznie więc pobór łąnowy

że tenże Wojciech Kobierzycki, syn Stanisława, herbu Pomian, z Kobierzycka w pow. sieradzkim, żonaty w 1594 r. z Anną Bykowską, nabył w 1611 r. ojczysty majątek od swego brata Wacława, kustosa warmińskiego. Wynika stąd, że Wojciech mógł także być siostrzeńcem biskupa.

²⁶ Jakub Schröter w 1605 r. był prepozytem kolegiaty w Dobrym Mieście. Udał się wówczas z Henrykiem Hindinbergiem i Jakubem Bartschem, jako delegaci biskupa warmińskiego, do Królewca w celu starań o odzyskanie dla katolików Świętej Lipki; (A. Kolberg, *Geschichte der Heiligenlinde*, ZGAE, Bd. 3, 1866, ss. 67—68). W październiku i grudniu 1615 r. jako wysłannik biskupa Rudnickiego brał udział w pertraktacjach, dotyczących zwrotu kościoła św. Mikołaja w Elblągu wraz z Henrykiem Hindinbergiem, Michałem Dąbrowskim i Stefanem Zadorskim; (A. Eichhorn, *Bischof Simon Rudnicki's Kampf*, ss. 516, 522 i 534).

²⁷ Pochodził on z rodziny Bartschów vel Barszczów von Demuth; (A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. I, Warszawa 1899, s. 123). Była ona w pocz. XVII wieku spowinowacona z Knobelsdorfami; (L. Ledebur, *Adelslexicon*, s. 36). Jakub był synem burmistrza Braniewa Jana Barcza. Około 1580—1590 kupił on dobra Krosno i Bludyny; w 1593 r. określony jest jako dziedzic Krosna i burmistrz Braniewa. Przed 1613 r. kupił część Bażyn. Jako mąż zaufania biskupów warmińskich Batorego i Rudnickiego brał udział w ich akcjach dyplomatycznych, samodzielnie pertraktował w sprawie sporu o kościoły św. Mikołaja w Elblągu. Zmarł między 1626 a 1633 r.; (por. wyżej, przyp. 25; A. Eichhorn, *Bischof Simon Rudnicki's Kampf*, ss. 504—512; a zwłaszcza A. Kolberg, *Das Stift Crossen bis 1714*, ZGAE, Bd. 9, 1891, ss. 593—613; T. Oracki, op. cit., ss. 13—14).

²⁸ Zob. niżej, s. 258—259.

²⁹ Zob. niżej, s. 281.

wyniósł 4559/20 zł³⁰. Jak widać z powyższego, zasadniczą podstawę poboru stanowiły łany chłopskie, z których wybrano 2/3 ogólnej sumy podatku,

W rewizji znajdujemy szczegółowe dane o liczbie uprawianych łanów w poszczególnych wsiach 7 komornictw biskupich i 3 kapitulnych. Dane o liczbie wsi i łanów³¹ zawiera załączona tabela.

Liczba wsi i łanów na Warmii w 1615 r.

Komornictwo	Liczba wsi	Liczba łanów uprawnych
Komornictwa kapitulne		
Fromborskie	8	125
Olsztyńskie	108	1279 — 5
Pieniężnieńskie	77	1095 — 5
Razem	193	2499 — 10
Komornictwa biskupie		
Barczewskie	34	591 — 30
Braniewskie	28	334 — 31
Jeziorańskie	53	777 — 10
Lidzbarskie	61	1159 — 15
Orneckie	26	579 — 27 ¹ / ₂
Reszelskie	37	654 — 5 ¹ / ₂
Smolajneńskie (Dobromiejskie)	35	868 — 5
Razem	274	4962 — 124
Ogółem	467	7461 — 134

³⁰ K. Małcużyński, op. cit., tab. 4. Z rozliczenia, dokonanego w 1571 r., zdaje się wynikać, że pobór płaciło 4698 kmieci, wójtów, sołtysów i libertynów, z których każdy posiadał dwa łany; A. Warschauer, *Die Handschriften des Finanzarchivs zu Warschau zur Geschichte der Ostprovinzen des preussischen Staates*, Warszawa 1917, s. 38.

³¹ Liczbę łanów podano według rkp. 1, w którym późniejszą ręką zliczono łany. Podliczenia te dla poszczególnych komornictw nie są pozbawione niewielkich zresztą błędów, wynikających z pomyłek rachunkowych. Szczegółowsze i dokładniejsze dane o wielkości arealu uprawnego znajdują się w przygotowywanym odrębnym artykule, dotyczącym stanu osadnictwa na Warmii w XVII wieku.

Przy obecnym stanie badań trudna byłaby ocena wiarygodności, a co za tym idzie i przydatności badawczej publikowanej rewizji. Ze względu na charakter źródła nie uwzględniono w niej zapewne niektórych osad, w których nie było osiadłych łańców chłopskich (allodia, osady puste i przemysłowe itd.). Nie mamy jednak możliwości oceny wysokości tych luk. Brak również podstaw dla stwierdzenia, czy w rewizji uwzględniono rzeczywiście wszystkie uprawiane łąny; konieczne byłoby porównanie zawartych w rewizji liczb łańców w poszczególnych wsiach z danymi innych typów źródeł³².

Ze względu na genezę rewizji pewne znaczenie dla jej oceny może mieć zapoznanie się z dyskusją na temat wiarygodności rejestrów poborowych. Jak wiadomo za najbardziej wiarygodne uważane są rejestry poborowe z lat 1563—1587, choć i one nie są pozbawione szeregu braków³³. W tym bowiem okresie pobór łańcowy miał być ściągany z faktycznej liczby łańców, znajdujących się w danej wsi. Ze zmianą systemu skarbowości mamy do czynienia w 1588 r., kiedy to, jak zaznaczyliśmy już wyżej, za podstawę wybierania poboru przyjęto stan z 1578 r. Fakt ten nie może pozostać bez wpływu na ocenę przydatności badawczej rejestrów poborowych z końca XVI i z XVII wieku. Na zmniejszenie wiarygodności rejestrów z tego okresu wskazuje wyraźnie memoriał podskarbiński z 1595 r., w którym czytamy: „Ale to potrzeba wiedzieć, iż po roku 1578 zawżdy mniejsza liczba pokazywała się łańców dla różnaitego spuszczenia poddanych i pobranie kmiecych ról na folwarki szlacheckie. Item w tym roku nawiętzy i najsprawiedliwiej wybrany był łańcowy pobór dlatego, iż szlachta sama pod przysięgą oddawali pobór ten do poborców, a w tych pośledniejszych przez poddane tylko za rekognicyjami szlacheckimi, skąd zawżdy defekty tylko pokazowano, a nigdy nic nie przyczyniano”³⁴. Szereg krytycznych uwag pod adresem rejestrów znajdujemy też w „Egzorbitancyjach poborowych” z 1588 r.³⁵ oraz w postanowieniach deputacji skarbowej z 1627 r.³⁶.

Dla oceny przydatności badawczej rewizji pewne znaczenie mogłaby też mieć znajomość sposobu jej przeprowadzania. Nie wydaje się, ażeby komisarze sami dotarli do wszystkich wsi — niemożliwe przecież wydaje się zlustrowanie prawie 650 osad w ciągu co najwyżej dwudziestu kilku dni trwania pracy komisji. Za podstawę ustalania liczby łańców

³² Dla komornictw biskupich możliwości takich dostarczają rachunki z 1615/1616 r.; (ADO, sygn. C 29).

³³ Z prac omawiających wiarygodność i przydatność badawczą rejestrów poborowych por. I. Gieysztorowa, A. Zaboklicka, *Rejestry poborowe Mazowsza z XVI w.*, Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, r. 3, 1955, ss. 338 n.; I. Gieysztorowa, *Źródła i szacunki w badaniach osadnictwa i demografii Polski XVI i XVII w.*, ibidem, r. 10, 1962, ss. 576—584; Z. Guldon, *Zmiany areału uprawnego i załudnienia w badaniach nad osadnictwem nowożytnym*, ibidem, r. 10, 1962, ss. 654—657; P. Szafrań, *Inwentarze czy rejestry poborowe?* Zapiski Historyczne, t. 31, 1966, z. 1, ss. 53—71; Z. Guldon, *Uwagi w sprawie przydatności badawczej rejestrów poborowych w XVI w.*, ibidem, ss. 73—79.

³⁴ Centralny Gosudarstvennyj Istoričeskij Archiw USSR — Kiev, fond 1, d. 2, f. 182; fragment tego uniwersału cytował A. Pawiński, *Skarbowość w Polsce i jej dzieje za Stefana Batorego*, Warszawa 1881, s. 147.

³⁵ K. Górska, *Przyczynek do krytyki rejestrów poborowych z XVI w.*, Stúdia Źródłoznawcze, t. 1, 1957, ss. 188—189.

³⁶ A. Szelaǳowski, *O ujście Wisty. Wielka wojna pruska*, Warszawa 1905, ss. 424—425.

II

Sacra Regia M^{te} Poloniae et Sueciae
Dno nro clementissimo ad actum infrascriptum depu-
tati Gummy Bay et Deusserees Guilelmus Kochanski
Stephanus Sadowski, eisdem Ia. G^o M^{te} Secretarij Co-
stachius Krotelski Aduocatus et Laurentius Borbo-
ski Decanatus Generales Episcopatus Warmenens, Gu-
mbylense Ia. G^o M^{te} Dni nri clementissimi nobis manu-
ata eam debita cum reuerentia recepta cuius exemplum
de verbo ad verbum tale est

Significando in D^{na} Regia Poloniae Magnus Dux
Kusia Crassus Blazowia Samogitia Lituania et
Silesium Gollisium Gandalowia horektorius et

Inis et Nobilibus Guilelmo Kochanski Stephano Sadowski
Secretarijs nostris Costachio Krotelski Aduocato de-
necali Epatus Warmenens Laurentio Borboarski et nobis
electis gratiam nram Regiam Insi ables ad nobis
dilecti Reportatum est nobis nomine Rudolphi in G^o
P^{re} Dni Simonis Rudolphi Episcopi Warmenens, Ordinum
Epatus eisdem Warmenens, propter aliorum Regni Dⁿⁱ
cluum conuentionem, ex bonis et agris eisdem Epatus in
ultis et desertis Contributiones publicas ex se, petitiones
nobis cor rem eam legitime cogitam et perfectam
munerum aliorum Regni Dⁿⁱ etiam iurata tenore ipsam
confirmaremus Nos cum pro benignitate nra cor alio-
rum Regni nostri subditorum ita et Epatus Warmenens
squa desideria et petitionem libenter admittamus.

w poszczególnych wsiach służył zapewne wspomniany już rejestr łańów, przedstawiony komisarzom przez deputowanych biskupa, kapituły i szlachty warmińskiej. Liczba łańów zaprzysięgana była w ośrodkach poszczególnych komornictw przez przysiężnych i starszych kmieci. Przypomnijmy również, że wszyscy członkowie komisji związani byli z Warmią; z wyjątkiem W. Kochańskiego wiemy o nich, że znajdowali się także w dobrych stosunkach z biskupem Szymonem Rudnickim.

Poza wykazami łańów istotne znaczenie posiadają przedstawione komisji uwagi, w których starano się uzasadnić niemożność opłacania przez poddanych warmińskich poboru w dotychczasowej wysokości. Znajdujemy tam szereg stwierdzeń, istotnych dla zrozumienia stosunków agrarnych na tym terenie³⁷. Wydaje się więc, że publikowane źródło posiada ważne znaczenie nie tylko dla uchwycenia wielkości areалу uprawnego, lecz także dla poznania specyfiki rozwoju rolnictwa na tym terenie³⁸. Uzasadnia to celowość niniejszej publikacji³⁹.

4. PODSTAWA I ZASADY WYDANIA

Zachowały się dwa oryginały interesującej nas rewizji łańów. Jeden z nich (oznaczony dalej jako rkp. 1) znajduje się w AGAD-zie w zespole akt biskupstwa warmińskiego pod sygn. 63. Nosi on tytuł: *Commissio serenissimi Sigismundi III Poloniae et Sueciae regis super numero mansorum totius episcopatus Variensis a. 1614 in armaria capitulari servanda diligenter*. Jest to rękopis papierowy o wymiarach 28×20 cm, złożony z 19 kart obustronnie zapisanych. Podpisany został przez wszystkich członków komisji i zaopatrzone był niegdyś w ich pieczęcie sygnetowe, po których pozostały ślady lub fragmenty. Pod tą samą sygnaturą znajduje się niepełna kopia tejże rewizji.

Drugi rękopis (dalej rkp. 2) przechowywany jest w Archiwum Diecezjalnym w Olsztynie pod sygnaturą C 58⁴⁰ i nosi tytuł: *Commissio regia Sigismundi III ut inquiratur super numero mansorum totius Varmiae et sterilitate ipsorum*. Jest to rękopis papierowy o wymiarach 29×20 cm, liczący 22 karty numerowane i jedną nieliczbowaną, w tym karty 20—22 nie zapisane. Podobnie jak i poprzedni jest on podpisany przez komisarzy królewskich. Zachowały się także ślady lub fragmenty ich pieczęci sygnetowych.

Przy przygotowywaniu niniejszej publikacji stosowano się do zasad

³⁷ Jedyną próbą przedstawienia dziejów wsi na tym terenie pozostaje przestarzała praca E. Engelbrechta, *Die Agrarverfassung des Ermlandens...*, München — Leipzig 1913. Z nowszych por. J. Sz w a g r z y k, *Stan liczebny i rozmieszczenie posiadłości ziemskich ludności wolnej na obszarze dzisiejszego województwa olsztyńskiego w XVI—XVII wieku*, Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych, t. 27. 1965, Poznań 1966, ss. 69—112.

³⁸ Uwarunkowanej m.in. charakterem środowiska geograficznego, jak np. dłużej trwającą zimą. Zaznaczyć tu można, że obecnie okres wegetacyjny na tym terenie jest o prawie miesiąc czyli około 15% krótszy, aniżeli w województwie wrocławskim; B. W i l a m o w s k i, *Stan i potrzeby badań nad współczesnością*, Stan i potrzeby nauk społecznych na Warmii i Mazurach, Olsztyn 1966, s. 74.

³⁹ Postulat opublikowania niniejszej rewizji wysuwał M. B i s k u p, op. cit. s. 37.

⁴⁰ Mikrofilm znajduje się w Ośrodku Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych w Lublinie, nr 263.

obowiązującej instrukcji wydawniczej dla źródeł nowożytnych⁴¹. Za podstawę wydania przyjęto rkp. 1; różnice między nim a rkp. 2 są zresztą niewielkie. Dotyczą one głównie drobnych odmian pisowni w nazwach osad (np. końcówka *-dorf* lub *-dorff*), które nie mają wpływu na brzmienie nazw. Stąd też różnic tych nie uwzględniano w przypisach tekstowych. Uwzględniono natomiast w publikowanym tekście fragmenty, występujące w rkp. 2, a opuszczone w rkp. 1, stanowiącym podstawę wydania.

W rkp. 1 występuje szereg dopisków późniejszą ręką. Ważniejsze z nich, przede wszystkim nie występujące w oryginalnym tekście osady, uwzględniono w przypisach tekstowych. Ponadto późniejszą ręką podliczono łany w poszczególnych komornictwach, a na ostatniej karcie rękopisu załączono zestawienie łańów we wszystkich komornictwach biskupich i kapitulnych. Dopisków tych nie uwzględniono w publikacji, zastępując je bowiem zamieszczona wyżej tabela.

W przypisach rzeczowych starano się zidentyfikować wszystkie występujące w tekście rewizji osady. Dla osad zaginionych albo tych, które w okresie późniejszym zmieniły nazwę, duże usługi oddały wymienione wyżej wydawnictwa źródeł do dziejów Warmii w XVII—XVIII w.⁴², praca J. F. Goldbecka z 1785 r.⁴³ oraz opublikowana niedawno mapa komornictwa olsztyńskiego z połowy XVII wieku⁴⁴. Pewne usługi oddały również dziewiętnastowieczne prace topograficzno-statystyczne S. G. Walda⁴⁵, A. Schlotta⁴⁶ oraz Grunenberga⁴⁷. Dla ustalenia polskiego brzmienia nazw z okresu powojennego wykorzystano publikację Z. Grabowskiego i A. Jarmoca, opartą na wynikach prac Komisji Ustalania Nazw Miejscowości⁴⁸. Pomocnicze znaczenie miały tu słowniki G. Leydinga-Mieleckiego⁴⁹ i S. Rosponda⁵⁰. Za podstawę natomiast ustalania aktualnej przynależności administracyjnej osad służył opublikowany w 1967 r. *Spis miejscowości PRL*⁵¹.

⁴¹ Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX w., Wrocław 1953.

⁴² Zob. wyżej, przyp. 1—3.

⁴³ J. F. Goldbeck, *Volständige Topographie des Königreich Preussen, Erster Theil, 2 Lieferung* (Departament Königsberg), Hamburg 1967.

⁴⁴ J. Obłąk, *Mapa komornictwa olsztyńskiego z XVII wieku*, Komunikaty Maz.-Warm., 1961, nr 4, ss. 558—562.

⁴⁵ (S. G. Wald), *Topographische Übersicht des Verwaltungs-Bezirks der Königl. Preussischen Regierung zu Königsberg in Preussen*, Königsberg 1820.

⁴⁶ A. Schlot, *Topographisch-statistische Uebersicht des Regierungs-Bezirks Königsberg*, Tilsit 1848.

⁴⁷ Grunenberg, *Geschichte und Statistik des Kreises Allenstein*, Allenstein 1864.

⁴⁸ Skorowidz nazw miejscowości województwa olsztyńskiego w brzmieniu nadanym przez Komisję Ustalania Nazw Miejscowości, oprac. Z. Grabowski i A. Jarmoc, Warszawa 1951 (cyt. Skorowidz).

⁴⁹ G. Leyding — Mielecki, *Słownik nazw miejscowych okręgu mazurskiego*, cz. 1, Olsztyn 1947.

⁵⁰ S. Rospond, *Słownik nazw geograficznych Polski zachodniej i północnej*, t. 1—2, Wrocław — Warszawa 1951. Wykorzystano również pracę M. Pollakówny, *Osadnictwo Warmii w okresie krzyżackim*, Poznań 1953.

⁵¹ *Spis miejscowości PRL*, Warszawa 1967.

TEKST ŹRÓDŁOWY

COMISSIO SERENISSIMI SIGISMUNDI III POLONIAE ET SUECIAE REGIS
SUPER NUMERUM MANSORUM TOTIUS EPISCOPATUS VARMIIENSIS
A. 1614 IN ARMARIA CAPITULARI SERVANDA DILIGENTER

A SRM Poloniae et Sueciae etc. etc. domino nostro clementissimè ad actum infrascriptum deputati commissarii et revisores: Gvilelmus Kochanski, Stephanus Sadorski, eiusdem SRM secretarii, Eustachius Knobelsdorff, advocatus et Laurentius Borkowski oeconomus generales episcopatus Varmiensis, commissione SRM domini nostri clementissimi nobis insinuata eaque debita cum reverentia accepta, cuius exemplum de verbo ad verbum tale est:

Sigismundus III Dei gratia rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae Livoniaeque etc. necnon Sueccrum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex.

Generosis et nobilibus Gvilelmo Kochanski, Stephano Sadorski, secretariis nostris, Eustachio Knobelsdorff, advocato generali episcopatus Varmiensis, Laurentio Borkowski, fidelis nobis dilectis, gratiam nostram regiam. Generosi nobiles fideles nobis dilecti. Expositum est nobis nomine reverendi in Christo patris domini Simonis Rudnicki, episcopi Varmiensis ordinumque episcopatus eiusdem Varmiensis, praeter aliorum Regni districtuum consuetudinem, ex bonis et agris eiusdem episcopatus incultis et desertis contributiones publicas exigi petitumque a nobis, ut rem eam legitime cognitam et inspectam ad morem aliorum Regni districtuum aequitatemque ipsam conformaremus. Nos cum pro benignitate nostra, ut aliorum Regni nostri subditorum, ita et episcopatus Varmiensis aequa desideria et petitionem libenter admittamus cupimusque ut tota ea de re exploratio certi aliquid constituti possit, demandamus eo nomine fidelibus nostris, quorum fides erga nos virtus rerumque gerendarum dexteritas et industria perspecta nobis sit, commissariorum et revisorum nostrorum partes iniungentes, ut communicato inter se consilio, primo quoque tempore in episcopatum Varmiensem conveniant et in rem praesentem omnem descendant ibidemque omnia et singula episcopatus eiusdem loca et agras eos, quos et propria inspectione et colonorum iuramento desertos et incultos agnoverint, connotent omniaque diligenter et exacte eo nomine connotata et descripta litteris suis ad nos referant. Quibus in commissis et mandatis nostris exequendis, omnia et singula fideles vestrae administrabunt et exequentur, quaecunque rei et negotii illius ratio et necessitas expostulabit, unius absentia non obstante. Neque secus fecerint fideles vestrae pro gratia nostra. Datum Varshaviae die XXVIII mensis Novembris a.D. 1614, regnorum nostrorum Poloniae XXVII, Sueciae vero XX anno.

Sigismundus rex

Locus sigilli Regni
Jacobus Zadzik, secretarius
maior

Cum communicato prius inter nos consilio commissionis eiusdem obeundae causa Wormditum¹, civitatem episcopalem, convenissemus, dedimus illinc innotes-

¹ *Orneta, miasto w pow. braniewskim.*

centiarum nomine litteras nostras ad illustrissimum et reverendissimum principem episcopum tum et venerabile capitulum Varmiensem hoc exemplo:

Illustrissime et reverendissime princeps et admodum reverendi domini domini colendissime et observandi. Cum illustrissima et reverendissima celsitudine vestra nomine suorum et venerabilis capituli subditorum apud SRM dominum nostrum clementissimum conquesta esset illustrissimae celsitudinis vestrae venerabilisque capituli subditos, praeter morem et consuetudinem aliorum Regni districtuum, contributionibus publicis ex locis et agris incultis et desertis exigendis et pendendis aggravari, eadem SRM iustum in eo desiderium illustrissimae celsitudinis vestrae clementer pro benignitate sua admittens, nos eo nomine commissarios et revisores suos litteris suis specialibus, manu suae maiestatis subscriptis et sigillo Regni consignatis, assignavit nobisque iniunxit, ut in episcopatum Varmiensem et in rem omnem praesentem descendamus, loca et agros omnes incultos et desertos legitime cognitos exactae connotemus remque omnem litteris nostris ad SRM referamus. Quod ad notitiam illustrissimae celsitudinis vestrae venerabilisque capituli Varmiesis hisce deducimus, rogantes, ut de eo munere a SRM domino nostro clementissimo nobis demandato episcopatus universi subditis litteris suis innotescant atque iniungant, ut ii quorum interest, qui locorum, de quibus cognoscendum nobis est, probe gnari et periti sint quorumque explorata fides est legitime coram nobis ubicunque rei et negotii ratio expostulaverit, compareant, de quibus omnibus iis rebus iussi fide iurata nos informant. Caeterum illud quoque illustrissimam celsitudinem vestram rogamus, ut quo initio et quo ordine in districtibus sive cameratibus universi episcopatus revidendis procedendum nobis sit significare nobis dignetur. Datum Wormditi die 19 mensis Decembris a. D. 1614.

A SRM ad cognoscendum per universum episcopatum Varmiensem de agris incultis deputati commissarii et revisores.

Gvilelmus Kochanski, Stephanus Sadorski, Eustachius Knobelsdorff, Laurentius Borkowski.

Qua de re cum illustrissima celsitudine sua prius cum venerabili capitulo suo communicandum sibi esse diceret, instantibus proxime festis diebus Natalis Domini [25 XII] ad obeundam festorum eorundem solemnitatem Varmiam ecclesiam suam cathedralem, quo tum temporis illustrissima celsitudine sua se conferebat, nos invitavit. Illuc comitati illustrissimam celsitudinem suam responso litterisque innotescantiae cum celsitudinis suae tum venerabilis capituli Varmiensis acceptis hoc exemplo:

SRM commissarii generosi et nobiles domini amici observandi et sincero dilecti. Accepimus dominis vestris litteras sub data Wormditi 19 mensis Decembris nunc decurrentis a. 1614, quibus significant SRM dominum nostrum clementissimum ad nostras ratione hactenus a subditis nostris praeter morem et consuetudinem aliarum inclito Regno Poloniae incorporatarum provinciarum, etiam ex locis et agris incultis et desertis exactarum contributionum supplicationes, aures benignas inclinantem, se eiusdem nomine commissarios et revisores, litteris suis specialibus, manu suae maiestatis subscriptis et sigillo Regni consignatis, assignatos, qui in episcopatum hunc nostrum descendentes loca et agros omnes incultos et desertos legitime cognitos connotent remque omnem litteris suis ad SRM referant. Quo nomine SRM domino et protectori nostro longe clementissimo pro regia hac plane clementia sumus plusquam obligatissimi dominorum vestrorum gratias quoque agi-

mus et habemus perimagnas, quod id a SRM sibi impositum munus cum onere fortassis aliquo coniunctum suscipere non recusaverint, amice et diligenter petentes, quod SRM domini nostri clementissimi intuitu non gravatim sibi impositum susceperunt, id ipsum ad effectum deducere pari alacritate ne graventur. Curavimus porro id ad notitiam subditorum nostrorum universi episcopatus deduci, qui a dominis vestris requisiti, de rebus omnibus fide iurata easdem scient informare. Existimamus autem dominorum vestrorum commissionis exequendae initium in cameratu Braunsbergensi² et Frauenburgensi³ sumere, tum in Melsaccensi⁴, Wormditensi⁵ et insequenter aliis, si iisdem ita videbitur, eandem continuare, tandem in Heilsbergensi⁶ finire posse. Atque hisce dominos vestros bene valere percipimus eisque benevolentiam nostram prolixè deferimus. Datum apud ecclesiam nostram Varmiensem die 29 Decembris a. D. 1614.

Simon Rudnicki
episcopus Varmiensis

Lucas Bratkowski
venerabilis capituli cancellarius

Nos Simon Rudnicki, Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Varmiensis et nos praelati, canonici totumque capitulum ecclesiae eiusdem cathedralis capitaneis, burgrabii et officialibus nostris gratiam et benevolentiam nostram. Significamus vobis omnibus et singulis hisce requirendis, quod cum fideles nobis dilecti subditi episcopatus nostri Varmiensis coram nobis saepius supplicando conquesti essent, qualiter ob multifarias easque graves contributiones regias, etiam de incultis et sterilibus ipsorum agris, praeter aliarum provinciarum inculto Regno Poloniae incorporatarum provinciarum iura et consuetudines, exactas, ad rei suae familiaris summam fere inopiam devenerint, humiliter petentes ab eiusmodi gravaminibus, quibus in posterum ferendis exhaustae ipsorum facultates non sufficiant, aliquod a SRM domino nostro clementissimo relevamen ipsis impetrare dignaremur. Et vero nos cum relatione nostrorum officialium, tum ipsa etiam experientia didicerimus, petitionem hanc subditorum nostrorum ipsissima veritate inniti, SRM patrono et domino nostro clementissimo nostro et subditorum nostrorum nomine subnoxe et diligenter supplicavimus. SRM dignaretur nostri et subditorum nostrorum, quoad eiusmodi de agris incultis et sterilibus contributiones, benignam habere rationem. Quia ergo SRM ex innata regia clementia ad nostras multiplices supplicationes, benignas aures inclinando, generosos et nobiles dominos Gvilelmum Kochanski, Stephanum Sadorski, utrumque suae maiestatis secretarios, Eustachium a Knobelsdorff, advocatum generalem et capitaneum Seburgensem⁷ et Laurentium Borkowski, generalem quoque oeconomum episcopalem Varmiensem utrumque fideles nobis sincere dilectos, in hoc negotio commissarios, qui de eiusmodi huius episcopatus agris incultis et sterilibus inquirent et cognoscant clementissime designare dignata sit. Qui etiam pro sua singulari erga SRM fide integritate et oboedientia iam ad hunc nostrum episcopatum sese contulerint et executionem regiae istius commissionis nobis intimarint, mandamus vobis ut ubi supradicti domini commissarii regii ad cameratum cuiuscunque vestrum advenerint^a, ipsos cum debita reverentia excipiat eo quo decet SRM commissarios loco habentes, de omnibus ipsis necessa-

a—a *Tylko w rkp. 2.*

² *Komornictwo braniewskie.*

³ *Komornictwo fromborskie.*

⁴ *Komornictwo pienniężnięskie.*

⁵ *Komornictwo orneckie.*

⁶ *Komornictwo lidzbarskie.*

⁷ *Jezioryny, miasto w pow. Biskupiec.*

riis provideatis, tum quae sit agrorum incultorum et sterilium in singulis vestris cameratus pagis conditio et quantitas, cum per vos tum vero per iuratos et seniores singularum villarum colones, diurnam agrorum notitiam habentes, sufficienter informati et reverenter eosdem edoceatis. Pro gratia et benevolentia nostra secus non facturi. In quorum fidem nostra episcopale et capitulare subapprimi sigilla fecimus. Datum apud cathedralem ecclesiam Varmiensem die 24 Decembris a.D. 1614.

Simon Rudnicki
episcopus Varmiensis

Henricus Hindinberg
cantor et procancellarius venerabilis
capituli Varmiensis
Sigillum capitulare

Sigillum episcopale

Brunsbendam commissionis eius inchoandae et iurisdictionis fundandae negotium (reiectis eodem cameratus sive districtus Varmiensis subditis) distulimus. Peractis itaque Varmiae festis natalitiis die 29 mensis Decembris a.D. 1614 maltutino tempore Braunsbergam cum convenissemus, aderant nobis ibidem deputati nomine quidem illustrissimi et reverendissimi principis episcopi Varmiensis generosus dominus Albertus Kobierzycki, nomine venerabilis capituli admodum reverendi domini Henricus Hindinberg, cantor et canonicus et Iacobus Schroter, canonicus Varmiensis, nomine autem nobilitatis universi episcopatus nobilis dominus Iacobus Bartsch cum aliis assistentibus, viri omnes provectioris aetatis fideique et virtutis spectatae, qui peragenda commissioni interessent, ubi res necessitasque postularet, de omnibus rebus nos informarent subditosque episcopatus universi coram nobis sisterent. Consessu itaque ibidem Braunsbergae a nobis facto, cum domini deputati nos convenissent dominusque Bartsch omnium ordinum universi episcopatus nomine nos oratione excepisset, SRM apud nos subiectissimis verbis gratias egisset, de commissione clementer a Regia Maiestate impertitae. Commissioni huic ordines universos subiecit, porrecto simul scripto, quo causae continebantur, cur subditis et colonis episcopatus, intolerabilis sit contributio agraria ea ratione, qua hucusque observata fuit hoc exemplo.

RATIONES OB QUAS SUBDITI ET COLONI EPISCOPATUS VARMIENSIS
NON POSSINT TANTAM AGRARIAM CONTRIBUTIONEM CONFERRE,
QUANTA NUNC AB ILLIS EXIGITUR, SRM DOMINIS COMMISSARIIS
A. 1614 DIE 29 DECEMBRIS CONSIGNATAE

In episcopatu Varmiensi fere ubique sunt steriles montes, colles, fossae, paludes, stagna, instagnationes, silvae, mericae, loca arenosa et aliis nominibus infructuosa.

In episcopatu Varmiensi sunt mansi rusticis strictissime admensurati, nulla habita ratione montium, silvarum, paludum etc., ex quibus vel nullum vel parvum admodum percipiunt fructum.

In episcopatu Varmiensi quamvis olim in villis certae fuerint constitutae coloniae et cuilibet duo mansi assignati, de quibus operas rusticas et pensum praestarent, postea tamen cum ob sterilitatem agrorum et multiplicatas contributiones rustici deficerent difugerentque, diminutae sunt coloniae et hisce plures mansi quasi deserti sunt additi, eo tantum fine, ut in illis inter multa loca sterilia quarent et seligerent culturae aptiora. Quod etiam nunc faciunt rustici ac multo labore et sudore vix colligere possunt, quo se sustentent et sit illis omnino intolerabile, ut quilibet de tot mansi, quorum vix medietatem colit, tam magnam et frequentem contributionem solvat, aequaliter illis, qui alios paucos et fertiles colunt agros.

^a In episcopatu Varmiensi licet fere ubique quilibet rusticus plures duobus (ob iam dictam causam) mansos habeat et illorum partes culturae aptiores laboriose ad seminationem praeparet, attamen hic in tribus, ille in quatuor, alter in 5 mansis vix modios 20 pro hieme et non multum plures pro aestate inseminare potest ^a.

In episcopatu Varmiensi magna est inclementia coeli, tempestates frequentes, hiema longissima ac praepostera, pluviae intempestivae. Inde saepissime fit, quod coloni aliquando nequeant seminare, interdum quod seminarunt non raro quod utcunq̄ crevit in campis computrescat et miseri rustici ex aliis locis vitae necessaria conquirere ne pereant.

Ex causis supradictis manifestum est et indubitatum manet, in episcopatu Varmiensi vix mediam partem mansorum esse fructuosam idque laboriosa cultura, reliquam partem parum fructus atque utilitatis afferre. Quod agri mensores, seniores rustici et alii versati ac fidedigni homines testabuntur.

Si quis dicat episcopatum Varmiensem instar aliarum partium Regni contribuisse, is sciat episcopatum Varmiensem olim non contribuisse aequaliter cum aliis nec nunc contribuere posse ob rationes allatas. Accedit quod episcopatus Varmiensis non sit natus vel fundatus ex cisceribus Regni, sed aliunde advenit sub protectionem regis Poloniae suis libertatibus et immunitatibus illaesis et cum contribuere coepit libere et diverso modo contribuit iam plus, iam minus. Et licet semel vel bis pro numero omnium mansorum contribuere voluerit, id fecit pro sua observantia in SRM existimando id nunquam vel rarissime faciendum multominus pro debito saepius exigendum, quod nunc sit et ipsis est omnino intolerabile.

Episcopatus Varmiensis multis nominibus inferior est aliis episcopatibus et palatinatibus, ergo non debet nec potest illi aequiparari multominus praeferi in contributionibus exigendis. Reliquum et aequitati consonum est, ut si episcopatus Varmiensis postmodum contribuere debet, ut contribuere vult, libere pro posse suo contribuat vel separatis neglectisque mansis inutilibus, de fructuosis more aliarum provinciarum contribuat. Quod a SRM tanquam a patrono suo clementissimo humiliter supplicat, quot autem in qualibet villa singulariter et in toto episcopatu in univesum sint mansi post operosam culturam qualiter ^b fructuosi fideliter sunt notati et conscripti per viros fidedignos, quorum alii totius episcopatus uti administratores, alii omnium villarum uti oekonomi generales, alii singulorum cameratum uti capitanei et burgrabii curam multo tempore gesserunt et longo usu ac ipsa experientia rem, de qua agitur, bene cognoverunt.

Hoc sermone finito Gvilelmus Kochanski suo et collegarum suorum nomine pauca praefatus de munere sibi a SRM demandato eaque de causa commissionem SRM authenticam ad publice praelegendum exhibita iurisdictionem commissariam fundavit postulavitque ut examini nostro et iuramento de agris cultis praestandum, seniores et iurati omnium et singularum universi episcopatus villarum et ad reliqua, quae usus et necessitas exposceret, obeunda sisterentur. Tum generosus dominus Albertus Kobierzycki nomine illustrissimi et reverendissimi principis episcopi Varmiensis et admodum reverendi domini Henricus Hindinberg, cantor et Iacobus Schroter, canonici Varmienses, nomine venerabilis capituli, exhibuerunt nobis registra, quibus exacte conscriptum erat quantum agrorum cultorum, de quibus secundum morem universi Regni contributio pendi possit a subditis et colonis universi episcopatus in omnibus et singulis eius villis possideretur, affirmantes pro fide et conscientia sua ea omnia aliter se non habere eaque non solum per deputatos illustrissimi et reverendissimi domini episcopi venerabilisque capituli

^{a-a} Tylko na marginesie w rkp. 2.

^b W rkp. wyraz powtórzony.

Varmiensis diligenter revisa et inspecta, sed et sibi ipsis quoque probe cognita, tum et a geometris sive agrimensuribus iuratis mandato suo commensuratae esse. Quorum virorum spectatissima fides et integritas totiusque episcopatus peritia etsi minime dubia nobis esset, ne tamen ulla in re muneris nostris partibus dessemus, universum episcopatum Varmiensem omnesque et singulos eiusdem districtus et capitaneatus, ut in rem praesentem veniremus, longe lateque nobis peragrandum statuimus peragravimusque examinandis ibidem fide iurata omnium et singularum villarum senioribus et iuratis, de numero ubique mansorum cultorum, tum et de qualitate et conditione agrorum, qui ab iis possidentur. Caeterum antequam examina et iuramenta colonorum referamus, illud paucis praemittendum putavimus, quod propria inspectione cognovimus: episcopatum universum Varmiense silvis, arbustis, fluminibus, lacubus, palustribus, uliginosis, montosis et arenosis locis plurimum abundare, ex quibus uti incultis aut sterilibus locis, quemadmodum coloni nihil fructus percipiunt, ita ex iis contributionem publicam exigi, nec aequitatem, nec morem universi Regni permittere, conquerebantur apud nos ordines episcopatus eiusdem. Inde enim factum, ut coloni acerbitate contributionum facultatibus exhausti et vix non fundis exuti, debitis maximis, implicati, contributionibus eiusmodi ferendis pares amplius esse non possint et sane dum examinarentur a nobis episcopatus universi coloni magna ex parte rem ita se habere atque plerisque colonos vix ferendis conditioni ipsorum debitis aggravatos esse idque illos acerbitati contributionum ascribere cognovimus. Affirmabant quoque ordines episcopatus sterilitatem agrorum episcopatus illius in causa esse cur plerisque colonis tres quatuor aut plures etiam mansi colendi attributi sint, quorum tamen diligenti cultura, vix victum ii sibi acquirere seque sustentare possint. Porro illud quoque informationis causa silentio praetereandum non est, villas quasdam episcopatus frequentiores colonis esse, nonnullis vero locis paucissimos, qui agros colant, habitare, multis itidem locis praedia nobilium esse. His ita praemissis Braunsbergae, ut supra dictum, fundata commissionis iurisdictione, vocatis primum cameratus sive districtus (ita speciali nomine vocatur) Varmiensis colonis, singularum villarum seniores et iurati ad consessum nostrum intromissi praemonitque quidquid examinati enunciarint, fide iurata confirmaturos, ita enunciarunt.

CAMERATUS SIVE DISTRICTUS VARMIENSIS ⁸

Capitularis

	Culti mansi	iugera
Bludau ⁹	31	—
Betkendorf ¹⁰	9	—
Munsterberk ¹¹	18	—
Schafsberk ¹²	10	—
Virczighuben ¹³	21	—
Czager ¹⁴	17	—
Ditersdorf ¹⁵	9	—
Ranenfelt ¹⁶	10	—

⁸ Komornictwo fromborskie.

⁹ Błudowo, grom. Chruściel, pow. Braniewo.

¹⁰ Biedkowo, grom. Frombork, pow. Braniewo.

¹¹ Stare Monasterzysko, grom. Chruściel, pow. Braniewo.

¹² Baranówka, grom. Frombork, pow. Braniewo.

¹³ Włóczyška, grom. Chruściel, pow. Braniewo.

¹⁴ Zawierz, grom. Braniewo, pow. Braniewo.

¹⁵ Krzywiec, grom. Frombork, pow. Braniewo.

¹⁶ Ronina, grom. Frombork, pow. Braniewo.

Sic examinati omnium et singularum villarum seniores et iurati, conceptis verbis digitisque duobus erectis, lingua ea, qua quisque vernacula utebatur, iuraverunt hac forma: ego NN iuro, quod in finibus villae nostrae plures hoc tempore mansi culti non sunt, quam antea enuntiavi, idque iuro non metu, non muneribus, non privato commodo adductus, sed veritatis ipsius causae. Ita me Deus adjuvet et omnes sancti eius.

CAMERATUS SIVE DISTRICTUS BRAUNSBURGENSIS¹⁷
Episcopalis

	Culti mansi	iugera
Tidmansdorf ¹⁸		
Schilgenen ¹⁹	28	15
Petelkau ²⁰	22	7
Preischtrompe ²¹	20	25
Deitschtrompe ²²	13	7 ^{1/2}
Klenau ²³	6	15
Schalmei ²⁴	7	2
Grunenberg ²⁵	9	8 ^{1/2}
Maulenhofen ²⁶ , Kleinmulen ²⁷ et Felau ²⁸	11	—
Berkmanshofen ²⁹ et Launenhofen ³⁰	14	5 ^{1/2}
Blienshofen ³¹ , Knobloch ³² , Schwirgaim ³³ et Klopchen ³⁴	7	10
	23	1 ^{1/2}
Bemenhofen ³⁵ et Sonnenberg ³⁶	12	1
Klein Rautemberk ³⁷	17	22 ^{1/2}
Rogitten ³⁸	22	15
Perlak ³⁹	14	15 ^{1/2}
Gros Rautemberk ⁴⁰	30	15

¹⁷ Komornictwo braniewskie.

¹⁸ Chruściel, grom. Chruściel, pow. Braniewo.

¹⁹ Szyleny, grom. Braniewo, pow. Braniewo.

²⁰ Pierzchały, grom. Chruściel, pow. Braniewo.

²¹ Trąbki, grom. Chruściel, pow. Braniewo.

²² Trąby, grom. Chruściel, pow. Braniewo.

²³ Klejnowo, grom. Braniewo, pow. Braniewo.

²⁴ Szalnia, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

²⁵ Gronkowo, grom. Braniewo, pow. Braniewo.

²⁶ Muły, grom. Płoskinia, pow. Braniewo; por. Bauernlisten aus dem Fürstbistum Ermland, s. 13.

²⁷ Mułki, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

²⁸ Wielowo, pow. Braniewo.

²⁹ Brzeziniak, grom. Braniewo, pow. Braniewo.

³⁰ Łojewo, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

³¹ Bliżewo, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

³² Czosnowo, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

³³ Brzeszczynny, grom. Braniewo, pow. Braniewo; por. Summarisches Verzeichniss des Fürstenthums Ermland von 1656, s. 191 i Bauernlisten aus dem Fürstbistum Ermland, s. 13.

³⁴ Chłopki, grom. Braniewo, pow. Braniewo.

³⁵ Bemowizna, grom. Braniewo, pow. Braniewo.

³⁶ Bogdany, grom. Frombork, pow. Braniewo.

³⁷ Wierzno Małe, grom. Chruściel, pow. Braniewo.

³⁸ Rogity, grom. Braniewo, pow. Braniewo.

³⁹ Pierławki, grom. Chruściel, pow. Braniewo.

⁴⁰ Wierzno Wielkie, grom. Chruściel, pow. Braniewo.

Huntemberk ⁴¹ et Rudelshofen ⁴²	22	24
Wilenberk ⁴³ et Kaczenhofen ⁴⁴	29	14
Stangendorf ⁴⁵	24	—

Examinati ut antea omnium et singularum villarum seniores et iurati conceptis verbis digitisque duobus erectis ea forma ut supra.

Fundata iurisdictione et examinatis legitime Varmiensis et Braunsbergensis districtus colonis perreximus Melsaccum.

CAMERATUS SIVE DISTRICTUS MELSACCENSIS⁴⁶

Capitularis

	Culti mansi	iugera
Bornitten ⁴⁷	8	15
Berenuald ⁴⁸	8	—
Blumenberk ⁴⁹	11	—
Engelsuald ⁵⁰	13	—
Gail ⁵¹	14	—
Gauden ⁵²	11	15
Hogendorf ⁵³	21	15
Henrichau ⁵⁴	48	15
Haisterren ⁵⁵	14	—
Kerschinen ⁵⁶	11	15
Lelgental ⁵⁷	25	—
Lichtenuald ⁵⁸	11	—
Neuhof ⁵⁹	19	—
Libental ⁶⁰	17	—

⁴¹ Podgórze, grom. Braniewo, pow. Braniewo.

⁴² W 1656 r.: Rudolphshöfen jako własność miasta Braniewa; Summarisches Verzeichniss des Fürstenthums Ermland von 1656, s. 188; w 1785 r. jako Rodelshöfen lub Rödelshöfen, J. F. Goldbeck, op. cit., s. 189. Jest to obecnie Rudłowo, pow. Braniewo; Skorowidz, s. 18. Osada nie jest notowana w Spisie miejscowości PRL.

⁴³ Garbina, grom. Braniewo, pow. Braniewo.

⁴⁴ W 1656 r. jako Kattenhöfen wśród dóbr miasta Braniewa; Summarisches Verzeichniss, s. 188; w późniejszych źródłach osada nie notowana.

⁴⁵ Stępień, grom. Braniewo, pow. Braniewo.

⁴⁶ Pieniężno, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁴⁷ Bornity, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁴⁸ Według Skorowidza, s. 12 i S. Rosponda, op. cit. cz. 2, s. 446, Borowiec, pow. Braniewo. Osada nie jest notowana w Spisie miejscowości PRL.

⁴⁹ Mikołajewo, grom. Wola Lipowska, pow. Braniewo.

⁵⁰ Sawity, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁵¹ Według Skorowidza, s. 13 i S. Rosponda, op. cit., cz. 2, s. 492, Gajle, pow. Braniewo. Osada nie jest notowana w Spisie miejscowości PRL.

⁵² Gaudyny, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁵³ Wysoka Braniewska, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

⁵⁴ Henrykowo, grom. Orneta, pow. Braniewo.

⁵⁵ Kajmity, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁵⁶ Kiersiny, grom. Wola Lipowska, pow. Braniewo.

⁵⁷ Białczyn, grom. Wola Lipowska, pow. Braniewo.

⁵⁸ Wyřebiska, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁵⁹ W 1785 r. Neuhof koło Henrykowa; J. F. Goldbeck, op. cit., s. 149; według Skorowidza, s. 17 i G. Leydinga — Mieleckiego, op. cit., cz. 1, s. 13, Nowy Dwór (koło Ornety). Osada nie notowana w Spisie miejscowości PRL.

⁶⁰ Lubianka, grom. Pluty, pow. Bartoszyce.

Lutterfeld ⁶¹	20	15
Langenuald ⁶²	31	15
Plastuich ⁶³	36	15
Lais ⁶⁴	24	—
Pakhausen ⁶⁵	21	15
Podlechen ⁶⁶	10	—
Rosengard ⁶⁷	12	—
Rausen ⁶⁸	9	—
Sonnenfeld ⁶⁹	15	—
Schon Damerau ⁷⁰	28	—
Schonau ⁷¹ cum Demut ⁷²	12	—
Sonneuald ⁷³	28	—
Suguinen ⁷⁴	23	—
Tolchs Dorf ⁷⁵	24	—
Woinitten ⁷⁶	13	15
Palten ⁷⁷	11	15
Peruulten ⁷⁸	3	15
Dreuanz ⁷⁹	8	15
Klefeld ⁸⁰	19	—
Komainen ⁸¹	15	—
Strauendorf ⁸²	11	15
Paitunen ⁸³	5	—
Stegmansdorf ⁸⁴	12	—
Rosenuald ⁸⁵	11	—
Lindenmansdorf ⁸⁶	6	—
Petersuald ⁸⁷	22	15

⁶¹ Łoźnik, grom. Pluty, pow. Bartoszyce.

⁶² Długobór, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

⁶³ Płoskinia, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

⁶⁴ Łajsy, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁶⁵ Pakosze, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁶⁶ Podlechy, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

⁶⁷ Różaniec, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁶⁸ Robuzy, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

⁶⁹ Cieszęty, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁷⁰ Dąbrowa, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

⁷¹ Jarzębiec, grom. Wola Lipowska, pow. Braniewo.

⁷² Demity, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

⁷³ Radziejewo, grom. Lechowo, pow. Braniewo.

⁷⁴ Zugienie, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁷⁵ Tolkowiec, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

⁷⁶ Według G. Leydinga - Mieleckiego, op. cit., cz. I, s. 15, i Skorowidza,

s. 18, Wojniły w pow. Braniewo. Osada nie notowana w Spisie miejscowości PRL.

⁷⁷ Posady, grom. Wola Lipowska, pow. Braniewo.

⁷⁸ Perwilty, grom. Leikowo, pow. Braniewo.

⁷⁹ Drwęca, grom. Runowo, pow. Lidzbark Warm.

⁸⁰ Glebisko, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁸¹ Kumajny, grom. Orneta, pow. Braniewo.

⁸² Strubno, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

⁸³ Pajtuny, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁸⁴ Chwałęcín, grom. Bazyńny, pow. Braniewo.

⁸⁵ Według Skorowidza, s. 19 i S. Rospońda, op. cit., s. 672, Wola Wilknicka, pow. Braniewo. Brak w Spisie miejscowości PRL.

⁸⁶ Wola Lipecka, grom. Lechowo, pow. Braniewo.

⁸⁷ Piotrowiec, grom. Wola Lipowska, pow. Braniewo.

Kleinkerpen ⁸⁸	8	—
Swirgauten ⁸⁹	2	15
Klein Klausitten ⁹⁰	5.	—
Lichtenau ⁹¹	30	15
Steinbotten ⁹²	8	—
Pelmansdorf ⁹³	12	—
Plauten ⁹⁴	12	—
Lutterbach ⁹⁵	21	—
Woppen ⁹⁶	13	—
Gedauten ⁹⁷	5	—
Luben ⁹⁸	3	—
Scharfensten ⁹⁹	4	15
Nalaben ¹⁰⁰	4	15
Seefeld ¹⁰¹	12	15
Gedelgen ¹⁰²	6	—
Groskerpen ¹⁰³	6	—
Anken ¹⁰⁴	7	—
Launhofen ¹⁰⁵	3	—
Agtsten ¹⁰⁶	3	15
Millenberg ¹⁰⁷	21	—
Paulen ¹⁰⁸	13	—
Wusen ¹⁰⁹ et Damerau ¹¹⁰	46	—
Schonseh ¹¹¹	10	15
Glanden ¹¹²	8	—
Workaim ¹¹³	20	15
Libenau ¹¹⁴	14	—

⁸⁸ Kierpajny Małe, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

⁸⁹ Swiergudy, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

⁹⁰ Klusity Małe, grom. Wola Lipowska, pow. Braniewo.

⁹¹ Lechowo, grom. Lechowo, pow. Braniewo.

⁹² Pelty, grom. Pluty, pow. Bartoszyce.

⁹³ Pielgrzymowo, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

⁹⁴ Pluty, grom. Pluty, pow. Bartoszyce.

⁹⁵ Niedbałki, grom. Lechowo, pow. Braniewo.

⁹⁶ Wopy, grom. Pluty, pow. Bartoszyce.

⁹⁷ Gieduty, grom. Bażyny, pow. Braniewo.

⁹⁸ Lubień, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

⁹⁹ Ostry Kamień, grom. Bażyny, pow. Braniewo.

¹⁰⁰ Nataby, grom. Lełkowo, pow. Braniewo.

¹⁰¹ Jeziorko, grom. Pluty, pow. Bartoszyce.

¹⁰² Giedyle, grom. Lełkowo, pow. Braniewo.

¹⁰³ Kierpajny Wielkie, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

¹⁰⁴ Antyki, grom. Braniewo, pow. Braniewo.

¹⁰⁵ Łojewo, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

¹⁰⁶ Według Skorowidza, s. 12 i S. R o s p o n d a, op. cit., cz. 2, s. 420, Augustyni, pow. Braniewo. Osada nie notowana w Spisie miejscowości PRL.

¹⁰⁷ Milkowo, grom. Lechowo, pow. Braniewo.

¹⁰⁸ Pawły, grom. Pluty, pow. Bartoszyce.

¹⁰⁹ Osetnik, grom. Bażyny, pow. Braniewo.

¹¹⁰ W późniejszych źródłach jako Klein Damerau: Bauernlisten, s. 74; J. F. G o l d - b e c k, op. cit., s. 47. Dziś. Dąbrówka, grom. Bażyny, pow. Braniewo.

¹¹¹ Kowale, grom. Pluty, pow. Bartoszyce.

¹¹² Głądy, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

¹¹³ Workiejmy, grom. Runowo, pow. Lidzbark Warm.

¹¹⁴ Lubnowo, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

Mertensdorf sive Maczdorf ¹¹⁵	11	15
Stobunken ¹¹⁶	14	—
Gros Clauschitten ¹¹⁷	21	15
Eschnau ¹¹⁸	16	—
Stegenen ¹¹⁹	5	15
Klingenberk ¹²⁰	22	15
Frauendorf ¹²¹	21	—
Freyhagen ¹²²	6	—
Bormanshofen ¹²³	3	—

Examinati ut antea omnium et singularum villarum seniores et iurati conceptis verbis digitisque duobus erectis iurarunt ut supra.

Inde progressi sumus Wormdītum.

CAMERATUS SIVE DISTRICTUS WORMDITENSIS ¹²⁴
Episcopalis

	Culti mansi	iugera
Petersdorf ¹²⁵	19	7 ¹ / ₂
Open ¹²⁶	34	15
Arenszdorf ¹²⁷	62	6
Baisen ¹²⁸	53	22 ¹ / ₂
Freymarkt ¹²⁹	27	4
Albrechtsdorf ¹³⁰	25	5
Crossen ¹³¹	2	15
Talbach ¹³²	15	—
Tungen ¹³³	24	—
Wolsdorf ¹³⁴	34	7
Korbsdorf ¹³⁵	16	15 ¹ / ₂
Woigtsdorf ¹³⁶	18	15

¹¹⁵ Marcinkowo, grom. Braniewo, pow. Braniewo.

¹¹⁶ Stabunty, grom. Runowo, pow. Lidzbark Warm.

¹¹⁷ Klusity Wielkie, grom. Runowo, pow. Lidzbark Warm.

¹¹⁸ Jesionowo, grom. Lechowo, pow. Braniewo.

¹¹⁹ Według Skorowidza, s. 18 i S. R o s p o n d a, op. cit., cz. 2, s. 714, Stygajny, pow. Braniewo. Osada nie notowana w Spisie miejscowości PRL.

¹²⁰ Łozy, grom. Płoskinia, pow. Braniewo.

¹²¹ Babiak, grom. Runowo, pow. Lidzbark Warm.

¹²² Brzostki, grom. Pieniężno, pow. Braniewo.

¹²³ Według Skorowidza, s. 19 i S. R o s p o n d a, op. cit., cz. 2, s. 446, Wólka Tolko-wiecka, pow. Braniewo. Osada nie notowana w Spisie miejscowości PRL.

¹²⁴ Komornictwo orneckie.

¹²⁵ Piotrowo, grom. Rogiedle, pow. Lidzbark Warm.

¹²⁶ Opin, grom. Orneta, pow. Braniewo.

¹²⁷ Lubomino, grom. Lubomino, pow. Lidzbark Warm.

¹²⁸ Bażyny, grom. Bażyny, pow. Braniewo.

¹²⁹ Wolnica, grom. Lubomino, pow. Lidzbark Warm.

¹³⁰ Według Skorowidza, s. 48 i S. R o s p o n d a, op. cit., cz. 2, s. 421, Wojciechowo, pow. Lidzbark Warm. Osada nie notowana w Spisie miejscowości PRL.

¹³¹ Krosno, grom. Orneta, pow. Braniewo.

¹³² Bludyny, grom. Orneta, pow. Braniewo.

¹³³ Bogatyńskie, grom. Bażyny, pow. Braniewo.

¹³⁴ Wilczkowo, grom. Rogiedle, pow. Lidzbark Warm.

¹³⁵ Karkajmy, grom. Bażyny, pow. Braniewo.

¹³⁶ Wójtowo, grom. Lubomino, pow. Lidzbark Warm.

Sommerfeld ¹³⁷	20	15
Beneren ¹³⁸	25	7½
Bergerwald ¹³⁹	14	13
Kalkstein ¹⁴⁰	25	22½
Kaschawen ¹⁴¹	16	16
Waigten ¹⁴²	28	—
Krekhausen ¹⁴³	18	22½
Dargels ¹⁴⁴	4	10
Mingainen ¹⁴⁵	32	2½
Dittrichsdorf ¹⁴⁶	9	10
Hogenfeld ¹⁴⁷	7	23
Elditten ¹⁴⁸	21	15½
Klenenfeld ¹⁴⁹	10	15
Schwenkitten ^{a 150}	15	22½

Examinati ut antea omnium et singularum villarum seniores et iurati conceptis verbis digitisque duobus erectis iurarunt ut supra.

Venimus inde Smoleinum.

CAMERATUS SIVE DISTRICTUS SMOLEINENSIS ¹⁵¹

Qui et Gutstadiensis Episcopalis ¹⁵²

	Culti mansi	iugera
Altkirch ¹⁵³	37	15
Blankenberg ¹⁵⁴	33	15
Barthenthron ¹⁵⁵	24	15
Deppen ¹⁵⁶	8	—
Damerau ¹⁵⁷	19	15

^a W rkp. I dopisane inną ręką: Lemitten hortulani tamen. Według S. Rosponda, op. cit., s. 592, są to Limity w pow. lidzbarskim; wieś nie notowana w Spisie miejscowości PRL.

¹³⁷ Zagony, grom. Rogiedle, pow. Lidzbark Warm.

¹³⁸ Bientowo, grom. Lubomino, pow. Lidzbark Warm.

¹³⁹ Miejska Wola, grom. Runowo, pow. Lidzbark Warm.

¹⁴⁰ Wapnik, grom. Lubomino, pow. Lidzbark Warm.

¹⁴¹ Kaszuny, grom. Runowo, pow. Lidzbark Warm.

¹⁴² Drwęczno, grom. Bażyny, pow. Braniewo.

¹⁴³ Krzykały, grom. Bażyny, pow. Braniewo.

¹⁴⁴ Dargiele, grom. Lechowo, pow. Braniewo.

¹⁴⁵ Mingajny, grom. Lechowo, pow. Braniewo.

¹⁴⁶ Według Skorowidza, s. 43 i Rosponda, op. cit., cz. 2, s. 464, Biała Wola, pow. Lidzbark Warm. Osada nie uwzględniona w Spisie miejscowości PRL.

¹⁴⁷ Wysokie, grom. Rogiedle, pow. Lidzbark Warm.

¹⁴⁸ Eldyty Wielkie, grom. Rogiedle, pow. Lidzbark Warm.

¹⁴⁹ Klony, grom. Rogiedle, pow. Lidzbark Warm.

¹⁵⁰ Świękity, grom. Lubomino, pow. Lidzbark Warm.

¹⁵¹ Smolajny, grom. Smolajny, pow. Lidzbark Warm.

¹⁵² Dobre Miasto, m. w pow. Lidzbark Warm.

¹⁵³ Praslity, grom. Dobre Miasto, pow. Lidzbark Warm.

¹⁵⁴ Gologóra, grom. Świątki, pow. Lidzbark Warm.

¹⁵⁵ Barcikowo, grom. Barcikowo, pow. Lidzbark Warm.

¹⁵⁶ Według G. Leydinga — Mieleckiego, op. cit., cz. 1, s. 36, Zółwin, pow. Lidzbark Warm. Osada nie notowana w Skorowidzu i Spisie miejscowości PRL.

¹⁵⁷ Występuje też wśród osad komornictwa dobromiejskiego w 1656 r.: Summarisches Verzeichniss, s. 233; brak jej natomiast w opisach tego komornictwa

Eschnau ¹⁵⁸	19	—
Glottau ¹⁵⁹	43	15
Helgental ¹⁶⁰	24	15
Hankendorf ¹⁶¹	17	—
Klingersuald ¹⁶²	26	15
Knoppen ¹⁶³	15	—
Lignau ¹⁶⁴	20	15
Mauern ¹⁶⁵	15	—
Minstenberk ¹⁶⁶	35	—
Neudorf ¹⁶⁷	16	—
Oberskapkaim ¹⁶⁸	18	15
Petersuald ¹⁶⁹	24	15
Quecz ¹⁷⁰	40	15
Rosengard ¹⁷¹	40	15
Schonwiess ¹⁷²	23	—
Schlith ¹⁷³	36	—
Schwoben ¹⁷⁴	20	15
Szuszental ¹⁷⁵	38	15
Scharnik ¹⁷⁶	19	15
Vierzighuben ¹⁷⁷	15	15
Waltersmuhl ¹⁷⁸	32	—
Welken ¹⁷⁹	4	—
Worlaken ¹⁸⁰	17	—

z lat 1688 i 1702, Bauernlisten, s. 13 n., i Bibliotheca Warmiensis, Bd. 4, s. 31 n. Jest to zapewne osada: Damerau, położona koło Sętala, wzmiankowana w 1785 r., J. F. Goldbeck, op. cit., s. 47. Obecnie Dąbrówka Wielka, grom. Tuławki, pow. Olsztyn.

¹⁵⁸ Jesionowo, grom. Barcikowo, pow. Lidzbark Warm.

¹⁵⁹ Głotowo, grom. Dobrze Miasto, pow. Lidzbark Warm.

¹⁶⁰ Świątki, grom. Świątki, pow. Lidzbark Warm.

z lat 1656, 1688 i 1702 oraz w wykazie osad z 1785 r. J. F. Goldbeck a.

¹⁶² Podleśna, grom. Barcikowo, pow. Lidzbark Warm.

¹⁶³ Knopin, grom. Dobrze Miasto, pow. Lidzbark Warm.

¹⁶⁴ Łęgno, grom. Dobrze Miasto, pow. Lidzbark Warm.

¹⁶⁵ Mawry, grom. Dobrze Miasto, pow. Lidzbark Warm.

¹⁶⁶ Cerkiewnik, grom. Barcikowo, pow. Lidzbark Warm.

¹⁶⁷ Nowa Wieś Mała, grom. Dobrze Miasto, pow. Lidzbark Warm.

¹⁶⁸ Kabikiejmy, grom. Barcikowo, pow. Lidzbark Warm.

¹⁶⁹ Piotraszewo, grom. Dobrze Miasto, pow. Lidzbark Warm.

¹⁷⁰ Kuiecewo, grom. Świątki, pow. Lidzbark Warm.

¹⁷¹ Różynka, grom. Świątki, pow. Lidzbark Warm.

¹⁷² Międzylesie, grom. Dobrze Miasto, pow. Lidzbark Warm.

¹⁷³ Skolity, grom. Świątki, pow. Lidzbark Warm.

¹⁷⁴ Swobodna, grom. Dobrze Miasto, pow. Lidzbark Warm.

¹⁷⁵ Sętal, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

¹⁷⁶ Zapewne Żardeniczki, grom. Dobrze Miasto, pow. Lidzbark Warm.

¹⁷⁷ Notowana w rewizjach komornictwa dobromiejskiego z r. 1656, Summarisches Verzeichniss, s. 234; wieś o tej nazwie położona koło Sętala występuje w 1785 r., J. F. Goldbeck, op. cit., s. 238. Później wg S. G. Walda, op. cit., s. 172 i A. Schlotta, op. cit., s. 29: Neuvierzighuben. Obecnie Nowe Włóki, grom. Tuławki, pow. Olsztyn.

¹⁷⁰ Konradowo, grom. Świątki, pow. Lidzbark Warm.

¹⁷⁹ Wilki, grom. Dobrze Miasto, pow. Lidzbark Warm.

¹⁸⁰ Wortawki, grom. Świątki, pow. Lidzbark Warm.

Niders Kapkaim ¹⁸¹	20	—
Nossberk ¹⁸²	39	15
Beilsuald ¹⁸³	19	—
Grunau ¹⁸⁴	24	15
Lauteruald ¹⁸⁵	15	—
Grätken ¹⁸⁶	22	15
Altenhof ¹⁸⁷	15	—

Examinati ut antea omnium et singularum villarum seniores et iurati conceptis verbis digitisque erectis iurarunt ut supra.

Inde Allensteinum nos contulimus.

CAMERATUS SIVE DISTRICTUS ALLENSTEINENSIS¹⁸⁸

Capitularis

	Culti mansi	iugera
Buchwald ¹⁸⁹	17	15
Kain ¹⁹⁰	13	—
Kaltfluss ¹⁹¹	6	—
Prosen ¹⁹²	6	—
Abstich ¹⁹³	9	—
Braunsuald ¹⁹⁴	19	—
Klein Kleberg ¹⁹⁵	14	15
Diuitten ¹⁹⁶	18	—
Woppen ¹⁹⁷	3	—
Getgendorf ¹⁹⁸	30	—
Woigtsdorf ¹⁹⁹	21	15
Gedauten ²⁰⁰	10	15
Neu Garschau ²⁰¹	9	15

¹⁸¹ Kabikiejmy Dolne, grom. Barcikowo, pow. Lidzbark Warm.

¹⁸² Orzechowo, grom. Dobre Miasto, pow. Lidzbark Warm.

¹⁸³ Bzowiec, grom. Rogiedle, pow. Lidzbark Warm.

¹⁸⁴ Gronowo, grom. Lubomino, pow. Lidzbark Warm.

¹⁸⁵ Samborek, grom. Rogiedle, pow. Lidzbark Warm.

¹⁸⁶ Gradki, grom. Tuławki, pow. Olsztyn.

¹⁸⁷ Stary Dwór, grom. Barcikowo, pow. Lidzbark Warm.

¹⁸⁸ Komornictwo olsztyńskie.

¹⁸⁹ Bukwald, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

¹⁹⁰ Kajny, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

¹⁹¹ Zurawno, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

¹⁹² W okresie późniejszym jako Kellaren lub Kellaren, *J. O b ł ą k*, Mapa komornictwa, s. 561; *Bibliotheca Warmiensis*, Bd. 4, s. 412; *J. F. G o l d b e c k*, op. cit., s. 103. Są to obecne Kielary, grom. Bartąg, pow. Olsztyn.

¹⁹³ Łupstych, grom. Dajtki, pow. Olsztyn.

¹⁹⁴ Brąswaid, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

¹⁹⁵ Klebark Mały, grom. Klebark Wielki, pow. Olsztyn.

¹⁹⁶ Dywity, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

¹⁹⁷ Wopy, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

¹⁹⁸ Gutkowo, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

¹⁹⁹ Wójtowo, grom. Klebark Wielki, pow. Olsztyn.

²⁰⁰ Giedajty, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

²⁰¹ W pol. XVII w. jako: Klein Garschen lub Kl. Garsau, Summarisches Verzeichniss, s. 244; *J. O b ł ą k*, Mapa komornictwa, s. 561. W XVIII w. występuje jako Garschen Minus i Neu Garschen, *Bibliotheca Warmiensis*, Bd. 4, s. 350 i 386; *J. F. G o l d b e c k*, op. cit., s. 73. Obecnie Garzewko, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

Jonkendorf ²⁰²	26	15
Likossen ²⁰³	10	—
Kesling ²⁰⁴	12	—
Micken ²⁰⁵	10	—
Prczykoppen ²⁰⁶	10	—
Plauczki ²⁰⁷	13	—
Rosgitten ²⁰⁸	6	—
Rosnau ²⁰⁹	23	—
Radikaim ²¹⁰	10	—
Sausteren ²¹¹	17	—
Stenberg ²¹²	21	15
Schonuald ²¹³	20	—
Spigelberg ²¹⁴	26	—
Workallen ²¹⁵	13	—
Thomsdorff ²¹⁶	30	—
Womitten ²¹⁷	11	—
Wadang ²¹⁸	6	—
Wutrinen ²¹⁹	21	15
Wogaiten ²²⁰	14	—
Gandelau ²²¹	1	15
Polken ²²²	5	15
Munken ²²³	20	—
Leinau ²²⁴	11	15
Hermisdorf ²²⁵ et Lais ²²⁶	7	15
Gros Kleeberg ²²⁷	11	—
Daiten ²²⁸	13	—
Stabegutten ²²⁹	13	—

²⁰² Jonkowo, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

²⁰³ Likusy, obecnie część Olsztyna.

²⁰⁴ Kieźliny, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

²⁰⁵ Myki, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

²⁰⁶ Przykop, grom. Butryny, pow. Olsztyn.

²⁰⁷ Pluski, grom. Stawiguda, pow. Olsztyn.

²⁰⁸ Różgity, pow. Olsztyn. Osada nie notowana w Spisie miejscowości PRL.

²⁰⁹ Różnowo, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

²¹⁰ Redykajny, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

²¹¹ Szalstry, grom. Wołowno, pow. Olsztyn.

²¹² Łomy, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

²¹³ Szczęsne, grom. Klebark Wielki, pow. Olsztyn.

²¹⁴ Spręcowo, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

²¹⁵ Warkały, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

²¹⁶ Tomaszkowo, grom. Bartąg, pow. Olsztyn.

²¹⁷ Wymój, grom. Stawiguda, pow. Olsztyn.

²¹⁸ Wadąg, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

²¹⁹ Butryny, grom. Butryny, pow. Olsztyn.

²²⁰ Węgajty, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

²²¹ Gąglawki, grom. Stawiguda, pow. Olsztyn.

²²² Polejko, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

²²³ Mątki, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

²²⁴ Linowo, grom. Klebark Wielki, pow. Olsztyn.

²²⁵ Ceglowo, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.

²²⁶ Łajsy, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.

²²⁷ Klebark Wielki, grom. Klebark Wielki, pow. Olsztyn.

²²⁸ Dajtki, w pow. miejskim Olsztyn.

²²⁹ Stawiguda, grom. Stawiguda, pow. Olsztyn.

Rantenei ²³⁰	6	—
Gotken ^{a 231}	16	15
Hogenuald ²³²	14	—
Nateren ²³³	11	—
Gronitten ²³⁴	7	—
Soykenmuhle ²³⁵	1	—
Santoppen ²³⁶	36	—
Henrichsdorf ²³⁷	20	15
Darethen ²³⁸	14	—
Marquartshofs ²³⁹	6	15
Trauski ²⁴⁰	7	15
Schonfeld ²⁴¹	30	—
Colmsch Gumeren ²⁴²	2	15
Alt Schonberk ²⁴³	15	—
Pupkaim ²⁴⁴	18	—
Preusch Berting ²⁴⁵	16	—
Stenken ²⁴⁶	13	15
Grisling ²⁴⁷	22	15
Neu Muhle ²⁴⁸	2	15
Dittrichsuald ²⁴⁹	31	15
Gros Purden ²⁵⁰	24	—
Koschnick ²⁵¹	1	15
Deutz Berting ²⁵²	20	15
Schonbrek ²⁵³	24	15
Neu Schonberg ²⁵⁴	10	—

^a W rkp. inną ręką dopisane: libertini cum rusticis.

²³⁰ Rentyny, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.

²³¹ Godki, grom. Wołowno, pow. Olsztyn.

²³² Ługwałd, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

²³³ Naterki, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.

²³⁴ Gronity, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.

²³⁵ Sujka, grom. Butryny, pow. Olsztyn.

²³⁶ Sątopy, grom. Unikowo, pow. Biskupiec.

²³⁷ Wojkowo, grom. Bisztynek, pow. Biskupiec.

²³⁸ Dorotowo, grom. Stawiguda, pow. Olsztyn.

²³⁹ W okresie późniejszym wieś występuje pod nazwą Dongen, Bibliotheca Warmiensis, Bd. 4, s. 402. Obecnie Dągi, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

²⁴⁰ Track, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

²⁴¹ Unieszewo, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.

²⁴² W 1785 r. występują Gross i Klein Gemmern, J. F. Goldbeck, op. cit., s. 73. Osada Colmsch Gumeren identyczna zapewne z Gamerkami Wielkimi, grom. Wołowno, pow. Olsztyn, por. M. Polakówna, op. cit., s. 153.

²⁴³ Wrzesina, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

²⁴⁴ Pupki, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

²⁴⁵ Bartązek, grom. Bartązek, pow. Olsztyn.

²⁴⁶ Stękińy, grom. Wołowno, pow. Olsztyn.

²⁴⁷ Gryżliny, grom. Stawiguda, pow. Olsztyn.

²⁴⁸ Nowy Młyn, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.

²⁴⁹ Gietrzwałd, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.

²⁵⁰ Purda, grom. Purda, pow. Olsztyn.

²⁵¹ Kośno, grom. Purda, pow. Olsztyn.

²⁵² Bartąg, grom. Bartąg, pow. Olsztyn.

²⁵³ Sząbruk, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.

²⁵⁴ Porbady, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

Gilau ²⁵⁵	13	15
Sechshuben ²⁵⁶	3	15
Jommendorf ²⁵⁷	19	15
Glandmansdorf ²⁵⁸	7	15
Alt Kukendorf ²⁵⁹	20	15
Alt Trikaus ²⁶⁰	14	—
Worain ²⁶¹	9	—
Nikilsdorf ²⁶²	4	15
Saidelshof ²⁶³	3	15
Kalbörn ²⁶⁴	10	—
Berbisz ²⁶⁵	5	15
Kukerkaim ²⁶⁶	3	—
Bogdain ²⁶⁷	6	—
Schilmuhle ²⁶⁸	2	—
Puppen ²⁶⁹	4	—
Klein Purden ²⁷⁰	3	15
Ney Kukendorf ²⁷¹	22	15
Scheling ²⁷²	4	—
Piskaim ²⁷³	4	—
Rayszen ²⁷⁴	8	—
Rayszenmuhle ²⁷⁵	1	15

²⁵⁵ *Gilawy, grom. Purda, pow. Olsztyn.*

²⁵⁶ *Osada zaginiona na północny wschód od Olsztyna, J. O b i ą k, op. cit., mapa. W 1820 r. istniała pod Trackiem wieś: Sechshuben (Szesowłok); S. G. Wald, op. cit., s. 165.*

²⁵⁷ *Jaroty, grom. Bartąg, pow. Olsztyn.*

²⁵⁸ *W okresie późniejszym zmieniła nazwę na Salbken, J. F. Goldbeck, op. cit., s. 74. Obecnie Zalbki, grom. Dywity, pow. Olsztyn.*

²⁵⁹ *Stare Kawkowo, grom. Butryny, pow. Olsztyn.*

²⁶⁰ *Późniejszy Gross Trinkhaus, obecnie Trękus, grom. Klebark Wielki, pow. Olsztyn.*

²⁶¹ *Występuje jeszcze w 1656 r., Summarisches Verzeichniss, s. 249, następnie zaginiona.*

²⁶² *Nikielkowo, grom. Dywity, pow. Olsztyn.*

²⁶³ *Późn. Kudippen, por. J. F. Goldbeck, op. cit., s. 224. Obecnie Kudypy, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.*

²⁶⁴ *Kaborno, grom. Klebark Wielki, pow. Olsztyn.*

²⁶⁵ *W 1785 r. Berwes oder Barwienen, J. F. Goldbeck, op. cit., s. 28. Obecnie Barwiny, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.*

²⁶⁶ *W 1785 r. Kuckerkeim oder Kucharzewo, J. F. Goldbeck, op. cit., s. 111. Obecnie Kucharzewo, grom. Kurki, pow. Nidzica.*

²⁶⁷ *Bogdany, grom. Klebark Wielki, pow. Olsztyn.*

²⁶⁸ *Sila, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.*

²⁶⁹ *W 1656 r. Puppen, Summarisches Verzeichniss, s. 249; w 1770 — Puppen alias Kolpaken, Bibliotheca Warmiensis, Bd. 4, s. 412; W 1785 r. — Puppen oder Kolpacken w pobliżu Klewek, J. F. Goldbeck, op. cit., s. 176. Według Skorowidza, s. 46 i S. Rosponda, op. cit., cz. 2, s. 567: Kotpaki (niem. Kleinpuppen) w pow. olsztyńskim. Osada nie notowana w Spisie miejscowości PRL.*

²⁷⁰ *Purdka, grom. Purda, pow. Olsztyn.*

²⁷¹ *Nowe Kawkowo, grom. Wołowno, pow. Olsztyn.*

²⁷² *Szelągowo, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.*

²⁷³ *Pistki, grom. Dywity, pow. Olsztyn.*

²⁷⁴ *Ruś, grom. Bartąg, pow. Olsztyn.*

²⁷⁵ *Następnie nie wzmiankowany oddzielnie młyn, położony niewątpliwie pod wsią Ruś, por. przyp. poprzedni. Młyn we wsi Ruś wymieniony w 1770 r., Bibliotheca Warmiensis, Bd. 4, s. 414.*

Winken ²⁷⁶	1½	—
Naglauden ²⁷⁷	10	15
Woritten ²⁷⁸	26	—
Skaybotten ²⁷⁹	22	—
Paytunen ²⁸⁰	8	15
Patrik ²⁸¹	21	15
Mertensdorf ²⁸²	8	—
Pendelitten ²⁸³	9	—
Neu Trinkaus ²²⁴	14	—
Peythun Muhle ²⁸⁵	1	15
Stolpe ^{3, 6}	2	—
Pralis ²⁸⁷	8	15
Gros Garschau ²²⁸	11	—
Kranc ²⁸⁹	1	—
Preusgimer ²⁹⁰	4	—
Gristinkmule ²⁹¹	1	15
Grunmhule ²⁹²	1	—
Samen ²⁹³	8	—
Golben ²⁹⁴	4	—
Klagendorf ^{a 295}	4	15
Mauden ²⁹⁶	1	15

Examinati ut antea omnium et singularum villarum seniores et iurati conceptis verbis digitisque duobus erectis iurarunt ut supra. Inde profecti Wartemburgum.

a W rkp. 1 wyraz poprawiony z: Klakendorf, w rkp. 2: Klagendorff.

²⁷⁶ Wołowno, grom. Wołowno, pow. Olsztyn.

²⁷⁷ Nagłady, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.

²⁷⁸ Woryty, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.

²⁷⁹ Skajboty, grom. Barczewo, pow. Olsztyn.

²⁸⁰ Pajtuny, grom. Purda, pow. Olsztyn.

²⁸¹ Patryki, grom. Klebark Wielki, pow. Olsztyn.

²⁸² Marcinkowo, grom. Purda, pow. Olsztyn.

²⁸³ Pęglity, grom. Gietrzwałd, pow. Olsztyn.

²⁸⁴ Trękusek, grom. Klebark Wielki, pow. Olsztyn.

²⁸⁵ Pajtuński Młyn, grom. Purda, pow. Olsztyn.

²⁸⁶ Stupy, grom. Dywity, pow. Olsztyn.

²⁸⁷ W 1656 r. Preilowo, Summarisches Verzeichniss, s. 248; w 1770 r. Preiles, Bibliotheca Warmiensis, Bd. 4, s. 406; w 1785 r. Preiles oder Preilowo, J. F. Goldbeck, op. cit., s. 175. Obecnie Prejlowo, grom. Purda, pow. Olsztyn.

²⁸⁸ Brak w wykazach z poł. XVII w., w których występuje tylko Klein Garschen (Garsau), por. przyp. 201. W poł. XVIII w. jako Garschen Maius lub Garschen, Bibliotheca Warmiensis, Bd. 4, s. 320 i 383; J. F. Goldbeck, op. cit., s. 73. Obecnie Garzewo, grom. Świątki, pow. Lidzbark Warm.

²⁸⁹ Kresk, grom. Stawiguda, pow. Olsztyn.

²⁹⁰ Gamerki Małe, grom. Wołowno, pow. Olsztyn.

²⁹¹ Pod tą nazwą nie notowany w późniejszych wykazach, natomiast pod Gryźlami występuje później młyn Biendarra, J. F. Goldbeck, op. cit., s. 28, obecnie Biedara, grom. Stawiguda, pow. Olsztyn.

²⁹² Gromel, grom. Stawiguda, pow. Olsztyn.

²⁹³ Ząbie, grom. Kurki, pow. Nidzica.

²⁹⁴ Łabędź, grom. Wołowno, pow. Olsztyn.

²⁹⁵ Klewki, grom. Klebark Wielki, pow. Olsztyn.

²⁹⁶ Majdy, grom. Stawiguda, pow. Olsztyn.

CAMERATUS SIVE DISTRICTUS WARTEMBURGENSIS ²⁹⁷

Episcopalis

	Culti mansi	iugera
Cromerowā ²⁹⁸	10	15
Debringen ²⁹⁹	12	15
Kersbohm ³⁰⁰	16	15
Kerschleinen ³⁰¹	11	15
Mertensdorf ³⁰²	14	15
Cronau ³⁰³	30	—
Dercz ³⁰⁴	21	15
Vierzighuben ³⁰⁵	24	15
Alt Vartenburg ³⁰⁶	46	15
Langainen ³⁰⁷	34	15
Kollaken ³⁰⁸	3	—
Daumen ³⁰⁹	12	—
Kropleinen ³¹⁰	14	15
Wodritten ³¹¹	14	15
Sawaddenmule ³¹²	1	—
Szawicamule ³¹³	1	—
Schonau ³¹⁴	10	15
Kapelteinen ³¹⁵	16	15
Sapun ³¹⁶	5	—
Marauren ³¹⁷	16	—
Bartelsdorf ³¹⁸	16	—

²⁹⁷ Komornictwo barczewskie.

²⁹⁸ Kromerowo, grom. Ramsowo, pow. Olsztyn.

²⁹⁹ Debrąg, grom. Ramsowo, pow. Olsztyn.

³⁰⁰ Kierzbuń, grom. Ramsowo, pow. Olsztyn.

³⁰¹ Kierzliny, grom. Barczewo, pow. Olsztyn.

³⁰² Nowe Marcinkowo, grom. Biskupiec, pow. Biskupiec.

³⁰³ Wróblewo, grom. Ramsowo, pow. Olsztyn.

³⁰⁴ Derc, grom. Lamkowo, pow. Olsztyn.

³⁰⁵ Położona koło Lamkowa, J.F. Goldbeck, op. cit., s. 238; w okresie póź-

niejszym Alt Vierzighuben, A. Schlotz, op. cit., s. 29. Obecnie Stare Włoki, grom. Lamkowo, pow. Olsztyn.

³⁰⁶ Barczewko, grom. Tuławki, pow. Olsztyn.

³⁰⁷ Leginy, grom. Samławki, pow. Biskupiec.

³⁰⁸ Kołaki, grom. Lamkowo, pow. Olsztyn.

³⁰⁹ Tumiany, grom. Ramsowo, pow. Olsztyn.

³¹⁰ Według Skorowidza, s. 76 i S. Rosponda, op. cit., cz. 2, s. 580, Krupoliny, pow. Olsztyn. Osada nie notowana w Spisie miejscowości PRL.

³¹¹ W 1702 r.: Oddritten alias Woydritten, Bibliotheca Warmiensis, Bd. 4, s. 62.

Obecnie Odryty, grom. Barczewo, pow. Olsztyn.

³¹² Osada zaginiona, wzmiankowana jeszcze w latach 1656 i 1702; Summarisches Verzeichniss, s. 261 i Bibliotheca Warmiensis, Bd. 4, s. 65.

³¹³ Występuje w wykazach osad komornictwa jeszcze w 1656 r.; Summarisches Verzeichniss, s. 261. Według A. Birch-Hirschfeld może chodzi o późniejsze Orzechowomühle, położone pod Barczewkiem, Bauernlisten, s. 98, przyp. 3, obecnie Orzechówko, grom. Tuławki, pow. Olsztyn. Natomiast S. G. Wald, op. cit., s. 228, podaje, że osada Sawitz-mühle leży w pow. szczytyńskim. Może tu jednak chodzić o inną miejscowość identycznej nazwy.

³¹⁴ Szynowo, grom. Tuławki, pow. Olsztyn.

³¹⁵ Kapłityny, grom. Barczewo, pow. Olsztyn.

³¹⁶ Sapuny, grom. Barczewo, pow. Olsztyn.

³¹⁷ Maruny, grom. Barczewo, pow. Olsztyn.

³¹⁸ Bartolty Wielkie, grom. Ramsowo, pow. Olsztyn.

Mokeinen ³¹⁹	33	—
Tollak ³²⁰	35	15
Raischagen ³²¹	24	15
Gadden ³²²	22	—
Ottendorf ³²³	34	15
Neruiken ³²⁴	7	15
Hirschberg a ³²⁵	36	—
Kodbor ³²⁶	8	15
Polaiski ³²⁷	4	15
Podlaskamule ³²⁸	3	—
Lemkendorff ³²⁹	30	—
Proles ³³⁰	2	15
Poludniewo b ³³¹	4	—

Examinati ut antea omnium et singularum villarum seniores et iurati conceptis verbis digitisque duobus erectis iurarunt ut supra.

Inde Seburgum pervenimus.

CAMERATUS SIVE DISTRICTUS SEBURGENSIS ³³²

Episcopalis

	Culti mansi	iugera
Kremersdorf ³³³	14	—
Kerstensdorf ³³⁴	12	—
Poruangen ³³⁵	10	—
Burgerdorf ³³⁶	16	15
Gros Bessau ³³⁷	15	—
Wangst ³³⁸	10	15
Perstenau ³³⁹	11	—
Lekitten ³⁴⁰	10	15

a W rkp. 1 wyraz poprawiony inną ręką z: Nischberg, w rkp. 2: Hischberg.

b W rkp. 1 inną ręką dopisano wieś: Schipren z 5 łanami. Chodzi o Szypry, grom. Dwyty, pow. Olsztyn.

³¹⁹ Mokiny, grom. Barczewo, pow. Olsztyn.

³²⁰ Tuławki, grom. Tuławki, pow. Olsztyn.

³²¹ Ruszajny, grom. Barczewo, pow. Olsztyn.

³²² Gady, grom. Tuławki, pow. Olsztyn.

³²³ Radosty, grom. Lamkowo, pow. Olsztyn.

³²⁴ Nerwik, grom. Purda, pow. Olsztyn.

³²⁵ Jedzbank, grom. Barczewo, pow. Olsztyn.

³²⁶ Studzianek, grom. Barczewo, pow. Olsztyn.

³²⁷ Późniejsze Polleyken koło Barczewa; J. F. Goldbeck, op. cit., s. 175. Obecnie Polejki, grom. Jonkowo, pow. Olsztyn.

³²⁸ Podłaza, grom. Purda, pow. Olsztyn.

³²⁹ Lamkowo, grom. Lamkowo, pow. Olsztyn.

³³⁰ Próle, grom. Lamkowo, pow. Olsztyn.

³³¹ Poludniewo, grom. Purda, pow. Olsztyn.

³³² Komornictwo jeziorańskie.

³³³ Kramarzewo, grom. Franknowo, pow. Biskupiec.

³³⁴ Kiersztanowo, grom. Ramsowo, pow. Olsztyn.

³³⁵ Pierwagi, grom. Lutry, pow. Biskupiec.

³³⁶ Miejska Wieś, grom. Jeziorany, pow. Biskupiec.

³³⁷ Biesowo, grom. Czerwonka, pow. Biskupiec.

³³⁸ Wągsty, grom. Lutry, pow. Biskupiec.

³³⁹ Księżno, grom. Lutry, pow. Biskupiec.

³⁴⁰ Lekity, grom. Jeziorany, pow. Biskupiec.

Landau ³⁴¹	12	15
Vlſe ³⁴²	10	—
Scharnik ³⁴³	15	—
Schonborn ³⁴⁴	18	—
Fredenberſg ³⁴⁵	41	—
Kekitten ³⁴⁶	10	—
Seibertsuald ³⁴⁷	32	15
Locau ³⁴⁸	24	—
Lauteren ³⁴⁹	28	—
Fleming ³⁵⁰	20	15
Wonnenberg ³⁵¹	12	15
Paudlingen ³⁵²	3	15
Reychenbach ³⁵³	17	15
Modleinen ³⁵⁴	12	15
Klakendorf ³⁵⁵	23	15
Krakau ³⁵⁶	24	15
Krausen ³⁵⁷	24	—
Kukendorf ³⁵⁸	3	15
Polkaim ³⁵⁹	16	15
Schonfluss ³⁶⁰	12	15
Proszytten ³⁶¹	22	15
Walkaim ³⁶²	9	—
Potritten ³⁶³	4	15
Pelau ³⁶⁴	3	—
Schonbruch ³⁶⁵	11	—

³⁴¹ Łądek, grom. Lutry, pow. Biskupiec.

³⁴² Olszewnik, grom. Jeziorany, pow. Biskupiec.

³⁴³ Żardeniki, grom. Jeziorany, pow. Biskupiec.

³⁴⁴ Studnica, grom. Radostowo, pow. Biskupiec.

³⁴⁵ Radostowo, grom. Radostowo, pow. Biskupiec.

³⁴⁶ Kikity, grom. Lutry, pow. Biskupiec.

³⁴⁷ W 1785 r.: Siegfriedswalde oder Siebertswalde oder Seubertswalde, osada pod Jezioranami. Obecne Żegoty, grom. Kłębowo, pow. Lidzbark Warm.

³⁴⁸ Tłokowo, grom. Jeziorany, pow. Biskupiec.

³⁴⁹ Lutry, grom. Lutry, pow. Biskupiec.

³⁵⁰ Frączki, grom. Tuławki, pow. Olsztyn.

³⁵¹ Studzianka, grom. Radostowo, pow. Biskupiec.

³⁵² Pudąg, grom. Biskupiec, pow. Biskupiec.

³⁵³ Rzeck, grom. Biskupiec, pow. Biskupiec.

³⁵⁴ Modliny, grom. Franknowo, pow. Biskupiec.

³⁵⁵ Trostkowo, grom. Bisztynek, pow. Biskupiec.

³⁵⁶ Krokowo, grom. Jeziorany, pow. Biskupiec.

³⁵⁷ Kruzy, grom. Kolno, pow. Biskupiec.

³⁵⁸ Kalis, grom. Jeziorany, pow. Biskupiec.

³⁵⁹ Polkajmy, grom. Franknowo, pow. Biskupiec.

³⁶⁰ Dadaż, grom. Ramsowo, pow. Olsztyn.

³⁶¹ Prosiły, grom. Franknowo, pow. Biskupiec.

³⁶² Wilkiejmy, grom. Radostowo, pow. Biskupiec.

³⁶³ Potryty, grom. Radostowo, pow. Biskupiec.

³⁶⁴ Wielewo, grom. Franknowo, pow. Biskupiec.

³⁶⁵ Według G. Leydinga - Mieleckiego, op. cit., cz. 1, s. 99, dawny Schönbruch, późniejszy Schönendorf - Gut, to dworzec osobowy Czembrzucha; według S. Rosponda, op. cit., cz. 2, s. 691, Dworzec w pow. biskupieckim. Nie notowany w Spisie miejscowości PRL.

Klein Bessau ³⁶⁵	9	—
Welmst ³⁶⁷	18	—
Pessen ³⁶⁸	16	—
Dochlak ³⁶⁹	12	15
Sorenbohm ³⁷⁰	4	—
Neydemsz ³⁷¹	19	—
Franknau ³⁷²	31	—
Tolnik ³⁷³	21	15
Ramsau ³⁷⁴	24	—
Zehenhuben ³⁷⁵	4	15
Weibsz ³⁷⁶	4	—
Teystimen ³⁷⁷	8	—
Gergendorf ³⁷⁸	4	—
Kloteinen ³⁷⁹	17	15
Parkitten ³⁸⁰	3	—
Rausching ³⁸¹	24	—
Winken ³⁸²	4	—
Rottfluss ³⁸³	17	—
Woitsdorf ³⁸⁴	21	15
Labucha ³⁸⁵	6	—

Examinati ut antea omnium et singularum villarum sēiores et iurati conceptis verbis digitisque duobus erectis iurarunt ut supra. Porreximus deinde Resselium.

^a W rkp. 1 inną ręką dopisano dwie osady: Wustniz i Mainen. Pierwsza z nich to późniejsza: Ustnik seu Lichtenhagen, Bibliotheca Warmiensis, Bd. 4, ss. 48 i 162, obecnie Ustnik, grom. Jeziorany, pow. Biskupiec. Druga to według G. Leydinga — Mieleckiego, op. cit., s. 38, Majne w powiecie lidzbarskim.

³⁶⁶ Biesówko, grom. Czerwonka, pow. Biskupiec.

³⁶⁷ Według Skorowidza, s. 113 i S. Rosponda, op. cit., cz. 2, s. 749, niem. Willims, pol. Wilimy, pow. biskupiński. Osada nie notowana w Spisie miejscowości PRL.

³⁶⁸ W źródłach z XVII—XVIII w. znane jako Pissau; Summarisches Verzeichniss. s. 278; Bauernlisten, s. 91; Bibliotheca Warmiensis, Bd. 4, s. 54 i 166; J. F. Goldbeck, op. cit., s. 174. Późniejsze Waldensee, por. G. Leyding-Mielecki, op. cit., cz. 1, s. 99 i Skorowidz, s. 112. Obecnie Piszewo, grom. Jeziorany, pow. Biskupiec.

³⁶⁹ Niewątpliwie Rochlack, obecnie Rukławki, grom. Biskupiec, pow. Biskupiec.

³⁷⁰ Zerbuń, grom. Czerwonka, pow. Biskupiec.

³⁷¹ Najdymowo, grom. Czerwonka, pow. Biskupiec.

³⁷² Franknowo, grom. Franknowo, pow. Biskupiec.

³⁷³ Tolniki Wielkie, grom. Kłębowo, pow. Lidzbark Warm.

³⁷⁴ Ramsowo, grom. Ramsowo, pow. Olsztyn.

³⁷⁵ Kostrzewy, grom. Jeziorany, pow. Biskupiec.

³⁷⁶ Wipsowo, grom. Ramsowo, pow. Olsztyn.

³⁷⁷ Tejstymy, grom. Lutry, pow. Biskupiec.

³⁷⁸ Górkowo, grom. Lutry, pow. Biskupiec.

³⁷⁹ Kłutajny, grom. Kłębowo, pow. Lidzbark Warm.

³⁸⁰ Parkity, grom. Kwiły, pow. Lidzbark Warm.

³⁸¹ Rasząg, grom. Biskupiec, pow. Biskupiec.

³⁸² Według Skorowidza, s. 48 i S. Rosponda, op. cit., cz. 2, s. 744 Winiec, pow. Lidzbark Warm. Osada nie notowana w Spisie miejscowości PRL.

³⁸³ Czerwonka, grom. Czerwonka, pow. Biskupiec.

³⁸⁴ Wójtowo, grom. Lutry, pow. Biskupiec.

³⁸⁵ Łabuchy, grom. Czerwonka, pow. Biskupiec.

CAMERATUS SIVE DISTRICTUS RESELLIENSIS³⁸⁶
Episcopalis

	Culti mansi	iugera
Samłak ³⁸⁷	15	15
Breding ³⁸⁸	24	—
Bansen ³⁸⁹	10	15
Rabauen ³⁹⁰	26	—
Wangoi ³⁹¹	5	15
Strige ³⁹²	7	15
Klein Lusiein ³⁹³	3	15
Munchsdorf ³⁹⁴	26	17
Cabinen ³⁹⁵	36	2
Stanisławow ³⁹⁶	21	8
Caminen ³⁹⁷	24	—
Strumhubel ³⁹⁸	34	25
Plessen ³⁹⁹	26	15
Damerau ⁴⁰⁰	17	22 ¹ / ₂
Soueyden ⁴⁰¹	25	3
Plausen ⁴⁰²	36	—
Tolnik ⁴⁰³	19	—
Schellen ⁴⁰⁴	30	7 ¹ / ₂
Torninen ⁴⁰⁵	22	15
Weiszenseh ⁴⁰⁶	12	—
Rosenorts ⁴⁰⁷	3	7 ¹ / ₂
Sweydop ⁴⁰⁸	2	—
Klein Collen ⁴⁰⁹	18	12

³⁸⁶ Komornictwo reszelskie.³⁸⁷ Samławki, grom. Samławki, pow. Biskupiec.³⁸⁸ Bredynki, grom. Biskupiec, pow. Biskupiec.³⁸⁹ Bęsia, grom. Kolno, pow. Biskupiec.³⁹⁰ Robawy, grom. Reszel, pow. Biskupiec.³⁹¹ Węgój, grom. Czerwonka, pow. Biskupiec.³⁹² W późniejszych źródłach: Striowen, Stryowen, Stryiowen, Striöwen, Summarisches Verzeichniss, s. 269; Bibliotheca Warmiensis, Bd. 4, s. 74 i 171; J. F. Goldbeck, op. cit., s. 226. Obecnie Stryjewo, grom. Czerwonka, pow. Biskupiec.³⁹³ W 1785 r.: Truchsen oder Klein Losgehnen, J. F. Goldbeck, op. cit., s. 236.

Obecnie Troksy, grom. Reszel, pow. Biskupiec.

³⁹⁴ Mnichowo, grom. Reszel, pow. Biskupiec.³⁹⁵ Kabiny, grom. Samławki, pow. Biskupiec.³⁹⁶ Stanclowo, grom. Biskupiec, pow. Biskupiec.³⁹⁷ Kominki, grom. Samławki, pow. Biskupiec.³⁹⁸ Grzęda, grom. Bisztynek, pow. Biskupiec.³⁹⁹ Pleśno, grom. Reszel, pow. Biskupiec.⁴⁰⁰ Dąbrowa, grom. Bisztynek, pow. Biskupiec.⁴⁰¹ Zawidy, grom. Reszel, pow. Biskupiec.⁴⁰² Paluzy, grom. Bisztynek, pow. Biskupiec.⁴⁰³ Tolniki Małe, grom. Reszel, pow. Biskupiec.⁴⁰⁴ Ryn Reszelski, grom. Kolno, pow. Biskupiec.⁴⁰⁵ Tarniny, grom. Unikowo, pow. Biskupiec.⁴⁰⁶ Biel, grom. Reszel, pow. Biskupiec.⁴⁰⁷ Koprzywnik, grom. Unikowo, pow. Biskupiec.⁴⁰⁸ Świadówka, grom. Unikowo, pow. Biskupiec.⁴⁰⁹ Według Skorowidza, s. 110 i S. Rosponda, op. cit., cz. 2, s. 561, Kolenko, pow. Biskupiec. Osada nie notowana w Spisie miejscowości PRL.

Gros Collen ⁴¹⁰	34	—
Schonberg ⁴¹¹	32	—
Plenhoffen ⁴¹²	2	28
Gloksten ⁴¹³	31	7
Gros Adekaim ⁴¹⁴	12	6
Clausdorf ⁴¹⁵	30	—
Worplak ⁴¹⁶	13	—
Klein Adekaim ⁴¹⁷	1	20
Katmedien ⁴¹⁸	8	—
Diruangen ⁴¹⁹	11	16
Leginen ⁴²⁰	19	15
Gros Ottren ⁴²¹	1	2
Klein Ottren ⁴²²	—	20
Bischof a ⁴²³	—	22

Examinati ut antea omnium et singularum villarum seniores et iurati conceptis verbis digitisque duobus erectis iurarunt ut supra. Venimus ultimo Heilsbergam.

CAMERATUS SIVE DISTRICTUS HEILSBURGENSIS ⁴²⁴
Episcopalis

	Culti mansi	iugera
Begnitten ⁴²⁵	8	18
Blumnau ⁴²⁶	32	12
Beberink ⁴²⁷	18	6
Blankendze ⁴²⁸	29	7½
Bleichenbarth ⁴²⁹	11	15
Bogen ⁴³⁰	16	9

a W rkp. i dopisano inną ręką: Reinphsmuhle muhle zu Klein Lusyten und [?] v. [?] ölsen. *Chodzi o Ryński Młyn, grom. Unikowo, pow. Biskupiec.*

⁴¹⁰ Kolno, grom. Kolno, pow. Biskupiec.

⁴¹¹ Wysoka Dąbrowa, grom. Unikowo, pow. Biskupiec.

⁴¹² Plenowo, grom. Samławki, pow. Biskupiec.

⁴¹³ Unikowo, grom. Unikowo, pow. Biskupiec.

⁴¹⁴ W XVIII w. Aderkampf, Adkamp oder Altkampf, Bibliotheca Warmiensis. Bd. 4, s. 80 (w opisie wsi Samławki); J. F. Goldbeck, op. cit., s. 10. Obecnie Kępa Tolnicka, grom. Reszel, pow. Biskupiec.

⁴¹⁵ Klewno, grom. Reszel, pow. Biskupiec.

⁴¹⁶ Worplawki, grom. Reszel, pow. Biskupiec.

⁴¹⁷ Por. wyżej przyp. 414.

⁴¹⁸ Według G. Leydinga - Mieleckiego, op. cit., cz. 1, s. 97, Kocibórz, pow. Biskupiec. Osada nie notowana w Skorowidzu, Słowniku S. Rosponda i Spisie miejscowości PRL.

⁴¹⁹ Wola, grom. Samławki, pow. Biskupiec.

⁴²⁰ Leginy, grom. Samławki, pow. Biskupiec.

⁴²¹ Otry, grom. Samławki, pow. Biskupiec.

⁴²² Oterki, grom. Samławki, pow. Biskupiec.

⁴²³ Sątopy-Samulewo, grom. Unikowo, pow. Biskupiec.

⁴²⁴ Komornictwo lidzbarskie.

⁴²⁵ Biegonity, grom. Franknowo, pow. Biskupiec.

⁴²⁶ Czarny Kierz, grom. Kłębowo, pow. Lidzbark Warm.

⁴²⁷ Bobrownik, grom. Lidzbark Warm., pow. Lidzbark Warm.

⁴²⁸ Blanki, grom. Kłębowo, pow. Lidzbark Warm.

⁴²⁹ Bartniki, grom. Kiwity, pow. Lidzbark Warm.

⁴³⁰ Bugi, grom. Runowo, pow. Lidzbark Warm.

Gerten ⁴³¹	18	15
Gigoten ⁴³²	16	12
Helgenfeld ⁴³³	11	—
Kolm ⁴³⁴	4	27
Kleditten ⁴³⁵	13	18 ^{1/2}
Kirchsdorf ⁴³⁶	11	28
Konitten ⁴³⁷	14	15
Kleitz ⁴³⁸	7	16
Kirszen ⁴³⁹	15	7
Knipstein ⁴⁴⁰	27	—
Kiuitten ⁴⁴¹	19	15
Kaczen ⁴⁴²	24	—
Keruinen ⁴⁴³	18	27
Krekollen ⁴⁴⁴	31	6
Koneinen ⁴⁴⁵	25	7
Kobelen ⁴⁴⁶	25	3
Launau ⁴⁴⁷	29	15
Lawden ⁴⁴⁸	13	—
Libenberg ⁴⁴⁹	24	22 ^{1/2}
Lauterhagen ⁴⁵⁰	31	15
Langwiese ⁴⁵¹	18	3
Linglak ⁴⁵²	19	22 ^{1/2}
Medien ⁴⁵³	21	3
Markaim ⁴⁵⁴	16	22
Napratten ⁴⁵⁵	22	15
Neudorf ⁴⁵⁶	17	4
Polpen ⁴⁵⁷	14	23

⁴³¹ Kokoszewo, grom. Bisztynek, pow. Lidzbark Warm.

⁴³² Jagoty, grom. Lidzbark Warm., pow. Lidzbark Warm.

⁴³³ Świętnik, grom. Kłębowo, pow. Lidzbark Warm.

⁴³⁴ Chełm, grom. Kraszewo, pow. Lidzbark Warm.

⁴³⁵ Klejdyty, grom. Kiwity, pow. Lidzbark Warm.

⁴³⁶ Kiersnowo, grom. Kiwity, pow. Lidzbark Warm.

⁴³⁷ Konity, grom. Kiwity, pow. Lidzbark Warm.

⁴³⁸ Kłajty, grom. Kiwity, pow. Lidzbark Warm.

⁴³⁹ Kierz, grom. Kłębowo, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁴⁰ Knipy, grom. Rogóż, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁴¹ Kiwity, grom. Kiwity, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁴² Kotowo, grom. Rogóż, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁴³ Kierwiny, grom. Kiwity, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁴⁴ Krekole, grom. Rogóż, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁴⁵ Koniewo, grom. Lidzbark Warm., pow. Lidzbark Warm.

⁴⁴⁶ Kobiela, grom. Kiwity, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁴⁷ Laniewo, grom. Runowo, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁴⁸ Lauda, grom. Lidzbark Warm., pow. Lidzbark Warm.

⁴⁴⁹ Miłogórze, grom. Kraszewo, pow. Lidzbark Warm..

⁴⁵⁰ Samolubie, grom. Rogóż, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁵¹ Długotęka, grom. Lidzbark Warm., pow. Lidzbark Warm.

⁴⁵² Lędlawki, grom. Bisztynek, pow. Biskupiec.

⁴⁵³ Medyny, grom. Kłębowo, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁵⁴ Markajmy, grom. Lidzbark Warm., pow. Lidzbark Warm.

⁴⁵⁵ Napraty, grom. Rogóż, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁵⁶ Nowa Wieś Wielka, grom. Lidzbark Warm., pow. Lidzbark Warm.

⁴⁵⁷ Połapin, grom. Kiwity, pow. Lidzbark Warm.

Reimersuald ⁴⁵⁸	36	15
Retsch ⁴⁵⁹	17	18
Reischen ⁴⁶⁰	7	15
Raunau ⁴⁶¹	46	10
Reychenberg ⁴⁶²	24	22 ¹ / ₂
Roghausen ⁴⁶³	26	7 ¹ / ₂
Rehagen ⁴⁶⁴	23	17 ¹ / ₂
Schonuald ⁴⁶⁵	21	6
Schulen ⁴⁶⁶	28	24
Springborn ⁴⁶⁷	23	26 ¹ / ₂
Sternberg ⁴⁶⁸	22	15
Stolzenhagen ⁴⁶⁹	17	15
Sittauen ⁴⁷⁰	15	5 ¹ / ₂
Woiditten ⁴⁷¹	4	15
Teysten ⁴⁷²	14	12
Trautenau ⁴⁷³	22	5 ¹ / ₂
Widrichs ⁴⁷⁴	7	10
Wuslaken ⁴⁷⁵	36	20
Warggitten ⁴⁷⁶	34	16
Zecheren ⁴⁷⁷	15	8
Galitten ⁴⁷⁸	8	22
Sperlings ⁴⁷⁹	2	12
Soritten ⁴⁸⁰	13	7 ¹ / ₂
Suszenburg ⁴⁸¹	26	17
Woszenen ⁴⁸²	19	16
Maraunen ⁴⁸³	7	22 ¹ / ₂

⁴⁵⁸ Ignalin, grom. Runowo, pow. Lidzbark Warm.,

⁴⁵⁹ Redy, grom. Lidzbark Warm., pow. Lidzbark Warm.

⁴⁶⁰ Rejsy, grom. Kiwity, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁶¹ Runowo, grom. Runowo, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁶² Kraszewo, grom. Kraszewo, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁶³ Rogóz, grom. Rogóz, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁶⁴ Sarnowo, grom. Lidzbark Warm., pow. Lidzbark Warm.

⁴⁶⁵ Warmiany, grom. Galiny, pow. Bartoszyce.

⁴⁶⁶ Sułowo, grom. Galiny, pow. Bartoszyce.

⁴⁶⁷ Stoczek, grom. Kiwity, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁶⁸ Strykowo, grom. Kraszewo, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁶⁹ Kochanówka, grom. Kraszewo, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁷⁰ Zytowo, grom. Lidzbark Warm., pow. Lidzbark Warm.

⁴⁷¹ W 1785 r.: Schweden oder Woyditten, J. F. Goldbeck, op. cit., s. 223.

Wojdyty, grom. Kiwity, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁷² Rokitnik, grom. Kiwity, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁷³ Trutnowo, grom. Galiny, pow. Bartoszyce.

⁴⁷⁴ Widryki, grom. Lidzbark Warm., pow. Lidzbark Warm.

⁴⁷⁵ Wozławki, grom. Galiny, pow. Bartoszyce.

⁴⁷⁶ Kłębowo, grom. Kłębowo, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁷⁷ Urbanowo, grom. Dobre Miasto, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁷⁸ Gajity, grom. Kłębowo, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁷⁹ Wróblki, grom. Kraszewo, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁸⁰ Suryty, grom. Kłębowo, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁸¹ Jarandowo, grom. Kłębowo, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁸² Nowosady, grom. Kraszewo, pow. Lidzbark Warm.

⁴⁸³ W 1785 r.: Maraunen pod Rogózem, J. F. Goldbeck, op. cit., s. 140. Według G. Leydinga - Mieleckiego, op. cit., cz. 1, s. 38, Maruny, pow. Lidzbark Warm. Osada nie notowana w Słowniku S. Rosponda i Spisie miejscowości PRL.

Bunkenhofen ⁴⁸⁴	1	3
Schweimen ⁴⁸⁵	1	2

Examinati ut antea omnium et singularum villarum seniores et iurati conceptis verbis digitisque duobus erectis iurarunt ut supra.

Sic peragrato universo episcopatu Varmiensi et examinatis omnium et singularum villarum illius senioribus et iuratis exactisque iuramentis, cum eo nomine nihil iam amplius nobis peragendum restaret, finem commissioni imposuimus.

Haec omnia et singula ita acta gestaque esse nos praefati SRM commissarii et revisores testamur eaque diligenter connotata hoc scripto consignato et subscripto a nobis edimus. Datum Heilsbergae die 22 mensis Ianuarii a. D. 1615.

[Pieczęć]

Gvilelmus Kochanski
secretarius Regiae Maiestatis

[Pieczęć]

Stephanus Sadorski
secretarius Regiae Maiestatis

[Pieczęć]

Eustachius a Knobelsdorff
advocatus
manu propria

[Pieczęć]

Laurentius Borkowski
oeconomus

⁴⁸⁴ Osada nie znana w cytowanych w niniejszym wydawnictwie wykazach z XVII—XX w.

⁴⁸⁵ Swajnie, grom. Kraszewo, pow. Lidzbark Warm.

THE VERIFICATION OF WARMIAN CORN-FIELDS OF 1615

SUMMARY

The object of this publication is the verification of corn-fields under cultivation made in Warmia at the beginning of 1615 (mansus = 16,8 ha).

In the Polish fiscal system of that time, a tax collected from plough-land (except grange-land) played the most important part. It was necessary to fix a number of corn-fields as a ground for taxation and that is the genesis of the published material. The verification was done by a committee appointed by the king Sigismund III because the Warmian bishop Simon Rudnicki had asked him. The members of the committee settled real size of cornfields under cultivation in each administrative district, basing chiefly upon sworn testimonies of the representatives from each village. 467 villages were revised by that committee.

The published source lets us settle the size of plough-land in Warmia at the beginning of the 17th century and that way it completed the previous publications which let us see and show the quantity of settlements since the years 1656—1688 only.

The ground for this publication there are some manuscripts which are kept in the Record Office of Ancient Acts in Warsaw and in the Archives of the Warmian Diocese in Olsztyn.